

dere iure optimo dicunt Bald. in l. de quibus, num. 12. ff. de legibus. Panormitan. in cap. ecclesia sanctæ Martiz, de constitut. no. 52. Alexand. in consil. 209. statutis autem perspectis, eol. penult. vers. secundò principaliter, volum. 1. Philipp. Franc. in cap. possessor, colum. 3. de reg. iur. lib. 6. Balbus de præscript. in 1. p. quintæ partis principalis, in princip. nu. 15. vers. quinto fallit, vbi ait, quòd ex quo ecclesia assumit pro se adminiculum statuti, debet etiam recipere contra exceptionem ex eodem statuto prouenientem, vt etiam à me supra in dict. cap. 11. traditum est.

- ¶ Quare ex eo quòd ius ciuile Canonico non obulans in foro ecclesiastico esset & obseruandum, dicebat Gomez de Leon in sua iuris inform. cent. tur. dec. 14. quòd sicut mulier pro debito ciuili incarcerationi non potest, ita nec excommunicari: & ita ipso patrocinate in Hispaniensi tribonali fuisse pronuntiatum affirmat, quod ego in eo casu, & in casu nobilitatis, vbi priuato fauore inducitur, ne pro ciuilibus debitis nobilis capiatur, contrarium in foro ecclesiastico seruari sæpe numero vidi, in quo quotidie contra illum, qui aliàs pro xre alieno non capitur, sententia excommunicationis proferatur, cum sit diuersum ex dispositione, quæ principaliter utilitatem priuatam coocernit, vt constat ex Conar. in dict. cap. quanuis pactum, de p. ois lib. 6. 2. p. §. 2. nu. 6. & DD. cõmuniter in e. cum contingat, de iure iurando. Et diuersum etiam sit, vbi fauore publico introduciatur: tunc enim iudices impensè curare debent, vt nihil iocotatum relinquant, quin omnibus modis, & rationibus inquirent, etiã ex officio, vt quæ ad publicã spectant utilitatem, exactò opere cõpleant, executionis præmandent, ex l. congruit. ff. de offic. Præf. 1. Alberic. in l. qui

in fauorem reifrum Lib II: 122

Iqui metū, §. miles, ff. de re milit. text. in l. 1. §. cura, ff. de officio Prefecti v. his. Et hinc est quod iudex ex officio potest compellere patrem, ut filius constituat congruam dotem, fauore Reipublice, qui versatur super dote, l. 1. ff. solut. matr. l. 3. post princ. ff. de iur. dot. ex traditis per Palac. Rub. in c. per vestras io 3. notab. in §. 25. n. 1. Bald. Novel. de dote, 7. p. privilegio 15. Boer. decis. 230. Barça de dote. c. 15. n. 17. Atqui in omni dubio sequendum est, quod magis facit publice vtilitati, ut notatur à Bart. & ibi communiter ab omnibus in l. 1. ff. solut. matrim. tex. & ibi Bart. in l. vnica, §. fin. C. de caduc. tollen. tex. in l. hoc modo, ff. de condit. & demōstr. & latissime prosequitur Rober. Maraot. in spec. aureo de ord. iud. p. 6 à n. 122. cum multis seq. vsq; ad finem, eo maxime quod legibus, & statutis, quæ publicam respiciunt vtilitatem, ecclesiastici quoq; ligentur, & teneantur, vt In noc. & Panorm. notaot io c. ab Ecclesiariis, de offic. ordin. optimè Palac. Rub. in d. c. per vestras in 2. notab. in §. 1. n. 13. Auend. lib. 1. de mand. exeq. c. 13. n. 7. & latissime per Mex. Pōt. in prag. panis, cōc. 5. n. 4. ante & post, vbi multa, quæ hūc spectant, afferim allegantur. Ex quo patet, nō bene à iudicibus ecclesiasticis fieri, si illis mensibus contra agricolas in agricultura existentes, ad eam vel se preparantes, excommunicationis sententiā promulgant, cū publicā perturbēt vtilitatē. Nec vtiq; nō posse fieri id eo id, qui sciā prelatos ecclesiarū potestatem excommunicandi à iure diuino concessam habere, vt eruditè annotat dñs Cou. in d. c. alma mater in loit. n. 8 sed ab eo se abstinere etiā ex officio, cū publicā respiciat vtilitatē, & sancta Ecclesia legum ciuiliū non respuat famulatum, quæ vitijs institutis, & equitatis imitantur, vt in capit. super specula, de privileg.

Coniment. pragmaticæ

cap. cum venissent, de eo, qui mittitur in possessionem, & in cap. exterū, de donat. capit. 2. de arbitris libr. 6. & habetur in cap. clerici, de iudicijs, cum in ipsum canonicum dicat, & aperte confiteatur, leges civiles diuinitus per ora Principum esse prolatas, sicuti Ioannes Papa VIII. scribit Ludonico Regi in cap. nemo, de annorum numero 16. q. 3. vnde iudex Ecclesiasticus regulariter omni tempore, & contra quoslibet suæ iurisdictionis, etsi excommunicandi imperio vri possit: non tamen id exequi semper necesse est, ex l. nō quidquid, ff. de iudicijs, vbi non quicquid iudicis potestati permittitur, id subiicitur iuris necessitati, præsertim cū hoc expresse per ius canonicum approbatum reperitur in d. c. fin. de tregua & pace.

- 11 Extatq; motus proprius S. D. N. Pij diuina prouidentia Papæ V. editus anno 1466. die verò 20. mensis Octobris, suiq; Pontificatus anno 1. in fauorem rei frumentariæ, ac artis agriculturæ, incipit: *Motu proprio, &c. cupientes pro commissis nobis, &c.* vbi multa de utilitate rei frumentariæ, & totet alia hæc, quæ hic referrem, elegit inquit enim in principio: *Hinc est, quod cum ad rei frumentaria negotium, quod præcipuum pro eorundem pauperum sustentatione, & vultu cura eget, animum nostrum intendimus, &c.* & postea subiicit: *Solumus etiam, quod venientes ea de causa ad urbem, videlicet, ad frumenta, bladaq; prædicta conuehenda, suti: omnia sint ab omnibus civilibus executionibus, tam pro eorum debitis, quam pro criminalibus quibuscumq; actionibus, & repræsentis, quacūque de causa, & cura quoscumq; decretis, seu decernendis, irritū & inane decernētes, quidquid cūra & aduersus prædictos, seu corū animalia, & res quas secū prædicta de causa detulerint, tū in accedēdo ad urbē, ibiq; commorādo per biduū ad effectum*

effectum vendendi ea, qua attulerint, quàm etiam in redeun-
do ad eorum solitam habitationem exeuntum, vel quocumq;
modo attentatum fuerit. Inhibentes omnibus cuiuscumq;
generis executoribus, seu curiaministris, ne prædictos dicta
de causa ab urbem accedentes, ibiq; (ut præfertur) commorân-
tes, seu inde discedentes moleſtare præſumant, sub pœnis ar-
bitrio Præfecti annonæ pro tempore inſtigendis: eos etiam, qui
agriculturam ipsam pro cômuni bono laudabiliter intra qua-
draginta ab urbe miliaria exercent, dignis fauoribus, & pri-
uilegijs proſequi volentes, tam meſium, quàm ſeminum tem-
pore, dum ſcilicet colligendo, vel ſeminando critico veriſimi-
liter occupantur, ab omni ſupradicta executione, etiamſi ex
obligatione in forma Camera proceſſerit, tutos omnino, ac ſal-
uos fore, & eſſe declaramus, dummodò aliunde, quàm ex agri-
cultura fructibus ſoluere non poſſint: boues verò aratorios,
omnia i. inſtrumenta ad agriculturâ neceſſaria, nò ſupradic-
tis temporibus tantum, ſed perpetuò pro quauis ciuili obli-
gatione auferri, aut alia ratione impediri prohibemus. Decla-
ramus inſuper de cæcis quibuſcumq; hypotheſis, à quocumq;
quauis de cauſa inductis, prædictos boues, aliq; inſtrumenta
prædicta minimè comprehenſa fore: & in ſumma, prædictis
rebus agricultura inſeruientibus, iâquàm cômmoditatis, immò
neceſſitatis publicæ inſtrumentis, omnia priuilegia conce-
dentes, quæ bonis datilibus de iure conceſſa eſſe reperiuntur.
Sicq; per quoscuque iudices, &c. Et irritum, & inane, &c.
Hactenus ſanctiſſimus felix recordationis Pius Pa-
pa Quiratus, de quo etiam meminit Azeuedo in l. 7. ti-
tulo 21. libro 4. nouæ Compilationis, numero 50. circa
finem. Io foro igitur Eccleſiaſtico ſeruanda eſt huius
pragmaticæ diſpoſitio, cùm non iuri Canonico cõtra-
ria, ſed ab eo approbata reperiatur, & in d. cap. 1. & ibi
gloſ & communiter Doctores de noui operis nouitiæ.

Comment. pragmaticæ

Anchar. in cap. canonum statuta, in 1. quæst. de constitutionibus, glos. in dict. c. cæterum, de donat. & in l. privilegia, & ibi notatur. C. de sacrosanct. eccles. cum alijs latè congestis per Rober. Marao. in quæst. seu disputatione 8. num. 17. cum seqq. vbi apertissimè demonstratur, has saloberrimas leges fauoribus publicis refertas à Pontificibus, & Imperatoribus, & Ethnicis consultis commendatas in ecclesiastico foro esse potissimum obseruandas.

Summarium capitis decimi quinti.

- A**N dispositio huius pragmatica ad decimas, & reditus ecclesiasticos extendatur? num. 1.
- Decimarum quotæ de iure positio, & solutio necessaria de iure diuino est, & an ius percipiendi illas possit competere laico, latè differtur. num. 2.
- Qui subtrahit, aut impedit solui decimas, aut primitias, iure optimo excommunicari debet. num. 3.
- Quæ bona demum sint ecclesiastica, & an patrimonialia clericorum comprehendantur? num. 4.
- De quibus bonis clerici decimas soluere teneantur, & de alijs bonis ecclesiasticis traditur, & an alienari possint? nu. 5.
- Conductores rerum ecclesie quid debeant præstare, ut ab ecclesia iudice possint iudicari? num. 6.
- Rationerei, & iuramenti, ad iudicem ecclesiasticum laicus poterit trahi, & quare? num. 7.
- In prauitissimæ ecclesie leges ciuiles non sunt ferendæ. nu. 8.
- Duabus rationibus primum, & quartum pragmatica caput ad bona ecclesiastica non extenditur. num. 9.
- An per inuocationem brachij secularis agricola conductor ad requisitionem ecclesiastici capi possit? num. 10.

*De agricolis solutioni decimarum obnoxys,
deq; earumdem conductoribus diligens
explanatio. Cap. XV.*

Q Vapropter non mirū, si in dubium adductum
esset, an decimę, vel alij redditus Ecclesiastici
huius pragmatice dispositione comprehen-
derentur? Et instatota reuerendissimi Cardinalis Ar-
chiepiscopi Toletani, & totius ecclesiastici status vo-
mine, per Regium cōsiliū declaratum fuit in primo
& in quarto capite nōn comprehendi, vt patet ex de-
claratione vigesimo octauo die mensis Aprilis anno
1594. facta, quę p̄cēlo iam mādāta p̄ cuiusdā casus de-
cisione ad manus peruenit, quę sic se habet: *Dixerūq; que
declaraui, y declararon, no se entender, ni se cōprehēder en los
dichos dos capisulos primero y quarto dela dicha premaxica
los diezmos y rētas ecclesiasticas, assi dello que los labradores
son obligados a pagar por los frutos y rētas que cogierē, como
delos que fueren arrendadores, y los onieren cobrado en nōbre
delas yglesias: porque en qualquiera de los dichos casos no se
haze novedad ninguna por la dicha premaxica, obligandose
los arrendadores a la paga de los dichos diezmos, y rētas e-
cclesiasticas, con juramento, y sometiendose a la juridicciō eccle-
siastica. Y assi lo declararon y mandaron, &c.* Quę senten-
tia cōm Principis sit, & veniat ad declaratiōem du-
bij propositi, facit ius quoad omnes, & habet vim gē-
neralis constitutionis, vt in l. si Imperialis, & ibi notat
Bald. n. 1. & Bart. & communiter DD. C. de legibus, &
toxt. in l. 14. tit. 1. p. 1. cum traditis ibi per Greg. in glof.
vnica. Et meritō quidem huiusmodi declaratio eo mo-
do prodita est: nam si superius lib. 1. c. 13. tributa Regia

Q 4 contra

Comment. Pragmaticæ

contra rusticorum privilegia solvantur, multò magis decimæ solui debent, cū in solutione omnibus tributis sint præferendæ, vt ex Innoc. in c. cū nō sit in homine, de decim. nec à Sacerdote peti, sed præstari debeant, vltroq; inferri debeant à rustico in horrea Dei summi, hoc est, in thesauros tēpli, vnde habeant presbyteri, & leuitę, qui Deo ministrāt, cibos, ex c. reuertimini, l. 6. q. 1. quæ tantæ etiā sunt prærogatiuæ, vt sine deductiōe seminis, aut expensarū, quę fructuū ratione factę sunt, debeantur, vt in d. c. cū non sint, & ibi Panor. de decim. c. tua nos, c. pastoralis, eod. tit. cū traditis per Rebus. in eo tract. de decimis, q. 11. num. 3. Et sic quoties decimę ex negotiatione debentur, impensę deduci debent, vt ex d. cap. pastoralis inferri Ignat. de Lasar. in suis addit. ad tract. de decim. emp. & permot. c. 26. n. 1. & ibi ex Euerar. in locis arg. leg. loco domin. ad fisc. n. 2. & tradit validū esse argumentū de tributo ad decimam, vel è contra. Vnde nimirū si quod Regia tributa sibi vendicarunt, decimę Deo debite sibi vendicent, & eo maxime, quia hoc nullo meliori modo potest agricola omnes fructus acceptos Deo ferre, ex Renato dicente, q. primum hoc agricolę sanctū ins esse debet, dijs immortalibus acceptam referre, votisq; ac muneribus oblati sęcunditatem soli adscribere, frugumq; vbertatem, vt in lib. de priuileg. rustic. lib. 2. p. 1. cap. 7.

- 2 Immo (si fallor) aliter illi Regij cōsiliarij literatissimi discernere nequiuissēt: nā etiā lex de soluēdis decimis, quoad quotā scilicet, vt soluat potius pars decima, quā alia minor, aut maior, positiuo iure introducta sit, tñ vt soloantur omninō p sustentatione necessaria ministris Ecclesię diuino iure introducitur, vt patet ex Luc. 10. c. *Dignus est mercenarius mercede sua*, & tex. in c. decimas Deo,

Deo. 16. q. 7. & in c. decimas à populo, & in c. reuertimini, 16. q. 1. & tradit Pagor. & ibi DD in rub. de decim. & in c. parochianos, n. 1. & 3. & eod. tit. & in c. exhibi 12. q. 4. de rer. permut. expressus text in c. tua nobis, el 2. io. verum nimis profecto, de decim. latè Aret. io c. decim. 16. q. 1. D. Th 22. q. 77. art. 1. Nuar. in apol. de re. diu. Eccl. q. 1. monito. 69. n. 1. & in Man. Lat. c. 21. num. 28. qui multis alijs id probat autoritatibus, & latissime, & melius dom. Couar. lib. 1. variar. resol. c. 17. per totū. Ac quatenus pragmatica ista solutionem decimarum impediret al. quo modo, opinor, nec Pontificē statuere potuisse, cū ex eo q. istæ decimæ debeantur ex præcepto diuino, vt dixi, & ex Couar. vbi sup. n. 1. per Papam cōtraueniri nō poterit, nec cōtra illud dispēdari, vt in c. literas, §. opinionem, de rest. spol. c. fin. de trāfact. nā cū Deus decimas sibi retinuerit in signū vniuersalis dominij, vt in c. tua nobis, de decimis, & in hoc Dei honor versetur. non poterit Papa efficere, vt iste honor creatori nō exhibeatur. Quæ ratio ipsa fortissima est, vt gra. nissimos impulserit viros ad tenēdum, ac nō minùs cōsulendū, q. summus Pontifex nequit concedere laico priuilegiū percipiendi, & exigendi omnes decimas alicuius Ecclesiæ in perpetuū, & quodd huiusmodi priuilegiū non valet, tamquā latū contra prohibitionē Cōcilij Lateranensis, vt in c. prohibemus, c. quamuis, & c. ad hæc, de decimis, c. 2. §. si autem, eod. tit. lib. 6. cū traditis per Barb. in conf. 35. n. 3. & 4. volum. 2. & per Deciam in conf. 113. vol. 2. & per Beltrand. in conf. 150. n. 2. vol. 2. etsi cōtrariū verius existimem, præxi & cōmuniter receptū: immò vt huiusmodi priuilegiū valeat, laico per Pontificem concessam, vt videre est ex congressis per Host. in sua sum. tit. de decimis, num. 13. vbi in vers. sed certe

certè concludit, quòd sicut partem decimarum, ita & in totum Papa potest concedere laico istud ius percipiendi decimis in aliquo loco, siue ad tempus, siue in perpetuum, refert, & sequitur Henric. Bohic. in cap. à nobis, de decimis, col. 1. vers. dic. cò, secùdū Host. & idē Henric. in c. quāuis, eodē tit. & Host. in c. cū apostolica, de his, quæ sunt à prel. sine consecr. col. fin. & Ant. de Butr. ibidem num. 17. & idem in cap. causamque, de prescrip. n. 6. ibi: *Quia ius decimarum non cadit in laicum, nisi ex dispensatione Papæ*: & tradit Balb. in suo tract. de prescrip. l. p. quintæ partis principalis, q. 7. nu. 19. Ripa in cap. decernimus, de iudic. n. 74. Covar. vbi sup. n. 6. & text. in l. 23. tit. 20. p. 1. ibi: *Tanto puede el otorgar de mas desto que tomen diezmo de algunas yglesias por tiempo señalado, o por siempre, segun lo tuviere por bien*: & ibi Gregor. noster, verb. *Tomen diezmos*. Nec obstat, quòd decimæ debeantur ecclesijs de iure diuino, quia responderetur, quòd quædam sunt præcepta moralia de iure diuino, in quibus non seruatur aliqua temporalis, siue priuata utilitas, nisi detrimentum alterius faciat, aut committat aliquis, vt in furto, & in talibus, quia sine peccato committi non possunt, Papa dispensare non potest. Alia verò sunt, in quibus versatur priuata, siue temporalis utilitas, quæ ad Ecclesiam spectat, vt in decimis, primitijs, & oblationibus, per quæ nemini generatur præiudicium; sed non solum peccant: & cū ista temporalis spectet ad Deum, cuius Vicarius vniuersalis est Papa, potest in his statuere, & de his disponere, sicut placet, cap. 1. & 2. de translat. Episc. & cap. eundem per mundum 9. q. 3. Et sic potest Papa concedere laico, quòd percipiat decimas aliquotus loci, vel quòd decimas ipse non soluat. Ita respondit Host. in sua summ.

tit.

ric. de decimis, num. 13. verſic. dicunt aliqui, cuius ver-
ba refert, & ſequitur Henricus Bohic in d. cap. à nobis,
de decimis: & multæ aliæ fortiffimæ, ac elegantiffimæ
rationes, quæ totam hanc difficultatem facillimo ne-
gotio diſſolunt, peti poterunt ab eodem Hoſtiæ. in d.
cap. à nobis, & ab Henric. Ant. Ancharr. & Abbat. ibi.
& à dom. Couar. in d. & cap. 17. lib. 1. variar. num. 3. &
4. & à Didac. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 1. Ordinar. & inter
eas hæc, quæ à principio lata eſt ratio, quod decimarum
ſolutio quoad Dei miniſtrorum congruam ſuſtenta-
tiōē, eſt de iure diuino, ſed reſpectu quorū de poſitiuo,
& ſuper iſta ſolet, & poteſt cum laicis diſpēſari, diuino
iure illæſo remanente.

Vnde ſequitur, ſumma iuſtitia ita declaratum fuiſſe, 3
cū nulla Principis cōſtitutio poſſit efficere, vt deci-
mæ non ſoluātur, vt in cap. tua nobis, ei primo de de-
cimis, & ibi notat Panorm. num. 1. & in cap. veniēs. ou. 9.
de præſcr. Immo qui quolibet modo ſubtrahere, aut
alia via ſolui impediret, ſententiæ excomm. cationis
ſubiaceret, vt conſtat ex Concil. Trid. in ſeſ. 12. de
reform. vbi præcipitur ſic: *Qui decimas au ſubtrahunt,*
aut impediūt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, niſi plena
reſtitutione, abſoluantur, vt etiam declarat Nauarr. in d.
Manuali Latino. c. 25. n. 32. & idem de primitijs intelli-
gendum eſt, cū ſub eodem præcepto cōpreheſdan-
tur, vt patet ex cap. 1. & ibi Panorm. num. 8. de decim. &
ex D. Thom. 1. 2. q. 86. & ex Nuar. vbi ſup. in fine.

Idem de redditibus eccleſiaſticis ſtatuitur, de quo- 4
rum origioe, & natura non poteſt ita breuiter aliquid
explicari, quin altioreſ indaginem, & peculiarem tra-
ctatum requirat, vt videre eſt apud D. Thom. 2. 2. q.
185. art. 7. & in quodlib. 6. art. 14. Archid. id. c. ſtatuitur,
§. aſſeſ-

Comment. pragmaticæ ci

§. assessorem, col. penult. de rescript. lib. 6. & in principi
 44. dist. & in cap. si Episcopus. 12. q. 1. Card. Zagar. in
 Clem. quis contingit, in 2. q. de relig. domib. & in Cle-
 ment. gratiz de rescript. col. penult. & in cap. fin. de pe-
 cul. cleric. & ibi Hostiens. & alij plurimi citati per Fran-
 cisc. Sarmient. de reddit. Eccles. & Mart. Nauarr. in dict.
 tract. & iterum iste io apol. de red. & ille in defensio-
 ne libelli de reddit. Eccles. vt mirum sit, in tot. ac tã va-
 rias à Doctoribus itum fuisse sententias. Nihilominus
 ad hoc proposuim facit, vt intelligatur, ea solum huc
 spectare bona, quæ verè ecclesiastica dici possunt, quæ
 principaliter applicata sunt ministris ecclesiar, & secun-
 dario pauperibus, aut quæ principaliter destinata sunt
 ecclesijs, & pauperibus, & secundario ministris, vt in
 d. Clemenor. quia cõtingit, §. vt autem, de relig. domib.
 & io Concil. Trident. sess. 7. cap. 19. & in sess. 25. c. 8. de
 reform. & tradit idem Nauar. in d. apolog. monito. 20.
 n. 1. & 3 & glos. io verb. prouideri, io Clem. per literas,
 de præbend. Non verò de patrimonialibus bonis cle-
 ricorum intelligitur, nam ipsi liberè possunt dispo-
 nere de ipsis, & què ac laici liberè disponunt de rebus
 suis ad libitum, vt habetur in c. Episcopi. 12. q. 1. & in c.
 fixum 12 q. 3. & in cap. quia nos, de testam. & ibi do-
 minus Couarr. om. 1. Nauar. vbi supra monito. 22. cul
 adde Decium, & Panorm. optimè loquētes in c. Eccle-
 sia sanctæ Mariæ nu. 3. de constit. & idem Couar. lib. 6
 var. c. 4. num 3. Sed an de clerici patrimonio, ad cuius
 titulum sacros ordines is receperit, intelligatur, du-
 bium est: nam Bernard. in c. Episcop. de præbend. scrip-
 sit, omnia priuilegia bonis Ecclesiasticis concessa illi
 competere, quem sequuti sunt Bald. tit. de pace const.
 col. 3. Decius in d. cap. Episcop. & idem in cap. Ecclesia
 sanctæ

ecclesia sanctæ Mariæ, num. 18. Sed contrarium optimis rationibus, & fundamentis sequuntur Panormit. Imol. & Felin. in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ; num. 10. prout etiam istos refert, & sequitur idem Couar. in d. lib. 1. variar. cap. 4. n. 4. & hæc tamquam verior videretur approbati sententia ex dispositione sancti Concilij Tridentini sess. 21. cap. 2. de reformatione, vbi si id. patrimonium, cuius titulo quis sacris est ordinibus initiatus, alienari, extinguere, aut remitti, nullatenus potest, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sit adeptus, vel aliunde habeat, vnde vivere possit, non ideò procedit, vt vlllo quidem tempore tamquam quid Ecclesiasticum habeatur, sed ne qui diuino ministerio adscripti sint, cum ordinis dedecore medicare cogantur, vt colligitur ex præfatione illius capituli, vt in d. c. Episcopus de præbend. vbi communiter traditur à Doctoribus.

Atqui de solutione decimarum bene percipitur, quæ sine bona Ecclesiastica: nam ex istis plerumque decimæ non soluuntur: idque apertissime declaratur ex text. in cap. nouum genus, de decimis. Ex quo colligitur, clericos de patrimonialibus bonis, & de alijs per eos acquisitis, decimas soluere debere, non verò de bonis pro dote Ecclesiæ constitutis; & gloss. ibi, & Innocent. & Panormit. num. 4. & communiter DD.: & additio ad Panorm. ibi, quæ cuius id, quod pro dote Ecclesiæ constituitur, nonnulli quod fabricæ destinatum est, arbitrantur, non verò reliqua pro victu ministerij Ecclesiæ bona, etsi non videatur esse de mente text. in l. 2. tit. 20. p. 1. ibi: *Esso mismo es de las clerigas, sea tambien los deuen ellos dar como los legos de todo lo que buuieren, faga ras ende de aquellas heredades que han de las yglesias, de*
fueras:

757 Comment. pragmaticæ

*firmant & in l. 2. tit. 15. lib. 1. Nou. Compil. ibi: & utro si mē-
damus. Et huc verè bonæ Ecclesiastica sint, ultra supra
citatos autores rursus clarè percipitur ex Conc. Trid.
sess. 22 c. 11. de refor. ibi: Aliquis Ecclesiæ, seu cuiusvis se-
cularis, vel regularis beneficii, montium pietatis, aliorumq;
piarum locorum, iurisdictiones, bona censur, ac iura etiã feo-
dalis, & emphyteuticæ, fructus, emolumenta, seu quascumq;
pobuentiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates
conuerſi debent. Facit text. in cap. res Ecclesiæ, & in cap.
expedit, & per totū 12. q. 1. & q. 2. Alber. in tract. de ve-
to cler. lib. 2. c. 5. 1. Panorm. in c. cum effes, de testam. &
Covar. in d. c. quia nos, eod. tit. & in d. c. 4. variat. lib. 1.
idem Panor. in c. ult. & ibi communiter DD. de pecul.
eler. & Nauar. in libello de reddit. Ecclesiæ. q. 1. o. 7. & in
apolog. iterum, q. 1. monito 27. n. 1. cum seq. vel ex eo
maximè cognoscuntur, q. alienari nullo modo possunt,
ex c. nulli, & per totum, de rebus Ecclesiæ, vel saltè de
iure certū est, ad validitatem alienationis reiū immo-
biliū Ecclesiæ duo copulatiuè requiri, causam nēpe,
& solēnitatē, ut est tex. in c. hoc enāstul. sismo, de reb.
Ecclesiæ non alien. lib. 6. ibi: Alienādo informæ, & casibus
iure expressis, & permisis: & in c. 1. iuncta glos. eodem tit.
lib. 6. Clem. 1. & ibi glos. eodem tit. Et prædicta iura ir-
ritant alienationes sine causa & solēnitate factas, &
merito, quia ista duo requisita pro forma requiruntur,
cuius directus viciat actum, l. cum ij, §. si prætor, ff. de
transact. & est glos. Ordin. in c. 1. verb. redire, de in into-
grum restit. Veroin d. c. nulli, n. 26. Decius in consil.
142. à n. 8. Covar. lib. 2. variat. c. 17. num. 2. Gregor. in l.
63. verb. Agruado, tit. 18. p. 3. veritas enim causæ, &
solēnitatis formæ requiritur, ut valeat alienatio secun-
dum Federic. de Senis in consilio 142. Barb. consil. 40.
lib. 1.*

in fauorem rei frum. Lib. II. 123

lib. 1. Auēd. de exequen. mand. 1. p. c. 4. n. 34. & quantum
 Papa possit in his alienationibus tollere solemnitate,
 tamen causam nequaquam tollere potest, quæ debet
 esse necessitatis, pietatis, utilitatis, vel in eommoditatis
 vitandæ, ut per gloss. in sum. 12. q. 2. Abb. Verol. & in
 in d. e. nulli. no. 38. idq; expresse habetur in l. i. tit. 4.
 p. 5. ibi: *Las cosas de la yglesia no se pueden enagenar, sino
 por alguna destas razones señaladamente.* &c. Quæ quidē
 prohibitio, quod attinet ad causam, ut siue ea non va-
 leat alienatio, procedit etiam in Papa, ut est text. ex-
 pressus in cap. non liceat Papæ 12. q. 2. ubi Alichid. per
 text. ibi dicit, quod Papa non potest res ecclesiæ pro-
 digaliter alienare, veluti si vellet dare res ecclesiæ ec-
 sangnincis, ut eos diuites faciat, & ut ipsi inde consti-
 tuant palatia. Quam doctrinam commendat Abbas
 in cap. constitutus, num. 16. de relig. domib. Gregor. in
 l. 5. tit. 5. par. 1. in verb. *Los benefeicos, ad finem,* ubi dicit
 Quod quando non subest causa alienandi, & manifestē
 Papa dilapidat, potest ei in faciem resisti, sicut Paulus
 Petro, ut in c. Paulus. 2. q. 7. & idem tenet Castr. in c. 6.
 4. 14. in fact. præsent. n. 4. lib. 1. ubi dicit, quod quando
 Papa dilapidaret bona ecclesiæ, non est parendū, quia
 tunc non facit tanquam Papa, sed tanquam priuatus.
 Quod latissimo sermone prosequitur Laocelos. in suo
 lib. Templum omnium iudicium. 3. 4. vers. 30. præcipue
 no. 2. ad mediū quia Papa non est dominus bonorum
 ecclesiarū, sed fidelis dispensator. & administrator, ut
 Paulus ad Cor. c. 4. ibi: *Sic nos existimet homo.* Et Luc. c. 12.
 ibi: *Quis putat est fidelis.* &c. explic. x Soto de iusticia &
 iur. lib. 3. q. 6. art. 2. in fine in responsione ad quintum.
 Sed in d. & i. declaratione amplius adiicitur, ut supra
 traditū tūc procedit in conductoribus decimarum, an
 redi.

§ 21 Comment. pragmaticæ 171

redituum ecclesiasticorum, si cum iuramento se ad-
strinxerint, & obligauerint, & iurisdictioni ecclesiasti-
cæ se submiserint, in quo illi sapientissimi, & supremi iu-
dices cum iudicio animaduertunt: quod etsi regulati-
ter eorum decimarum ad iudicem ecclesiasticum perti-
neant, etiam si quæstio facti tantum sit examinanda,
cap. perucio, cap. nuncios, de decimis, cum alijs tradi-
tis per Couarr. practica. quæst. cap. 35. num. 2. in princ.
Tamen nonnunquam ad iudicem secularem spectat
hæc cognitio priuationis, cum decimæ ex potestate Pô-
tificis, de qua nuper in superiori cap. disputati, in Pri-
ncipem laicum translatae sunt, ut ex Molina & Rope-
lano affirmat idem Couarr. ubi supra, vers. tertio quo-
ties: & quando laici contra morem, & consuetudinem
decimas insolitas, vel legitimo tempore cu: su præ-
scriptas soluere compelluntur à iudice ecclesiastico:
nam tunc per illorum querelam apud Regia prætoria
causa detinetur, ex l. 6. tit. 5. l. b. 1. nouæ Compilationis,
& ex traditis per eundem Couarr. lib. 1. variat. cap. 17.
num. 8. versic. nonò principaliter, præsertim quia hic
agitur potius de conductoribus decimarum, qui iure
optimo coram iudice seculari conueniantur, cum qua-
tenus ab eis decimæ debite exigantur, super re tempo-
rali, & profana veluti super fructibus tractatur, ut in-
quit Frederic. cons. 245. ac ideò merito coram seculari
debent conueniri, ut tradit Cacheranos in decis. Pe-
demon. 32. Couarr. ubi supra in d. cap. 35. num. 2. vers.
quintò nō video, etsi Azuenedo in l. 10. tit. 1. lib. 4. nou.
Compil. num. 58. vers. tamen in tribunalibus, dicat, in
Plasencia civitate per Pineiz Auditores has causas ec-
clesiastico remissas vidisse: quod quidem opinor pro-
cedere ex specialibus diocesis consuetudinibus, quæ in
deci-

decimis solet esse magistra, & gubernatrix, vt est vul-
garum ex cap. 1. de paroch. cum alijs, cū nihil distet ab
ea quæstione de laico virtute locationis sibi à clerico
factæ: nam coram seculari laicum conductorem debeat
conuenire sub pœna legis regni, cū hic agatur de quæ-
stione facti, nõ de iure decimarum, sed de pretio solutõ-
do, quod est commoditas temporalis, & profana. Ita
Cou. vbi sup. & Cuma. in cõf. 84. nu. 3. Azcoed. vbi sup.
n. 59. vbi gaudet inuenisse huius etiã seotetiz autorem
Castel. in l. 6. Taur. verb. *de qualquier*. & io l. 3. nu. 9. &
20. ac propterea adiectũ fuit, vt isti conductores decl-
marũ, vt possint hoc vri priuilegio, vt cū iuramento so-
obligent, & iurisdictioni ecclesiasticæ se submittant: &
dictio ista, & posita ibi copulatiua est, quæ vtrumq; ve-
rũ esse requirit, ex l. si hæredi plures. ff. de condit. inst.
cū alijs. Vnde videtur, q. submissio de per se, aut iura-
mentũ, nõ sufficiat. Sed contrarium verius arbitror ex
dispositione l. 9. to. & 11. tit. 1. lib. 4. nou. Compil. vbi si
cõductores isti se submiserint ecclesiasticæ iurisdictioni,
aut præstiterint iuramentum, corã ecclesiastico cõ-
ueniuntur, vt annotauit etiã idẽ Cou. vbi sup. loquens
per dictioem, aut, quæ disiunctiua est, vt patet in fine
illius vers. quicquid non video, & expressẽ id colligitur
ex d. l. 10. quæ io causis ad ecclesiã spectantibus submis-
sionem eius iudici fieri non prohibet, & ex l. seq. quæ
separatim io contractibus rerum ecclesiæ etiã per lai-
cos iuramentum præstari permittit.

Quare dicẽdũ est, submissioẽ solã sufficere in hoc
casu, super quo in iudicio contenditur, qui ad ecclesiã
sticũ spectat, ex c. decernimus. c. quãto, cū alijs, de indi-
cijs, & in c. 2. de foro cõp. & io c. continua, cum multis
alijs. II q. 1. & in l. 57. tit. 7. p. 1. & iul. 5. tit. 3. lib. 1. nouz

R

Compil.

Comment. pragmaticæ ¶

Comp.nā etiam sine submissione, quæ causam cōtinēe pietatis, & religionis, corā ecclesiastico iure optimo à laico peti, & exigi possunt, ex Guid. Pap. in decis. Delphi. 576. nu. 2. quē refert, & sequitur Azebed. in d.l. 10. n. 50. Ac non minus de per se iuramentū sufficiens est, ut eius virtute possit quis coram iudice ecclesiastico conveniri, utpote quòd res spiritualis sit, & cognitio eiusdem causæ ad iudicem spectet Ecclesiæ, ut tradit Hostiens. in cap. tua, super gl. fin. de ord. cog. Panorm. in c. significante, de pign. in 1. notab. Hippol. de Marf. in sing. 367. Bern de Luc. in reg. 373. text. in cap. cum Celestinus laicos de for. comp. in 6. vbi propter iuramentū acquiritur iudici ecclesiastico ius iudicandi super re, qua interponitur, ad eò ut hæresilius, qui iuravit, possit cōpelli per ecclesiasticum adimplere iuramentū, ut traditur cōmuniter in cap. licet vniuersis de voto, & per Panorm. in c. fin. nu. 4. de sepult. & idē Azebed. in l. 1. tit. 1. lib. 4. nou. Compil. nu. 2. & idē ista lex vndecima Regia summa ratione, & perpēta deliberatione sancita est, prohibēs iuramētum interponi in cōtrāctibus, qui sine iuramēto validi sūt, ne regia iurisdictio diminuat, de eius validitate, & defensione, absq; eo q; sic contra libertatem ecclesiæ, multa tradita sunt à DD. quos cōgerant Gutierr. in Authēt. sacr. pub. nu. 251. cū multis seq. Azebed. ibi n. 2. à versib. tñ nō obstantibus, Parlad. lib. 2. rer. quotid. cap. 4. à nu. 53. cū seq. Vnde cū sic de rebus ecclesiasticis, quæ in ecclesiæ tribunali sunt expediendæ, tractetur, meritò sic ista declaratio facta est, cū aliter pragmatica, tāquā in præiudicium ecclesiæ, & honorū eius facta, nequaquā sustineri debuisset, ut in Authen. Cassa. C. de sacr. eccl. c. nō minus c. aduersus, de immunit. eccl. & c. ecclesiæ sanctæ Marię, de cōstic. & ibilatē Panor. & Dec. à nu. 1. & cōmuniter DD. & Did.

Didac. Perez in l. 2. tit. 3. lib. 1. ord. cū tractatis per Me-
 chac. lib. 1. de success. creat. §. 10. n. 638. cū alijs, l. 3. tit. 3.
 & per totū lib. 1. Nou. Cōp. Atqui cū vel submissio sola
 vel iuramētū, vel ipsius rei pietas & privilegiū suffice-
 ret, patet declarationē istā fuisse superfluum, vel minū
 sapienter factā, quateous copulatiue & submissionem,
 & iuramentū requisitū, cū quodlibet de per se de iure
 valeret, vt prēmīssum est suprà. Sed aduerte, vt effectus
 declarationis, & eius perpēsa deliberatio & iustitia per-
 cipiat, q. duæ ratioes satis diuersę in ea cōsiderātur.
 Prima, quæ de obligatione cū iuramēto lequitur, ad r.
 cap. pragm. referē, vt scilicet vt ea capi tūc omninō pos-
 sint instrumēta aratoria, & reliqua ibi cōtenta. Secun-
 da, quæ de submissione iudici ecclesiastico faciēda dis-
 ponit, de 4. pragmatice capite intelligitur, vt in eo ca-
 su illa dispositione quarti capitis non obstāte, submis-
 sio facta procedat, vt patet ex illis verbis, *No se entender,*
ni comprehend en los dichos dos capitulos primero y quarto
de la dicha prematika los diezmos. &c. quæ de instrumētis
 non capiendis, & de submissione per agricolam fiēda
 loquuntur: & sic secundum quodlibet istorū capitum
 submissio, & iuramentum intelligendum est, ita vt sub-
 missio in vno, & iuramētū de per se io altero sufficiat,
 non obstāte dictione illa copulatiua, quæ quādo cadit
 inter diuersas orationes respectu diuersorū effectuum
 nō requirit, utrūq. esse verū, sed alterū tantū, prout re-
 quirat disiunctiua, vt in l. ea tamen adiectio, ff. de leg. 3.
 & io l. 1. ff. de his, qui not. infam. l. si Ticio, ff. de usufr.
 leg. l. qui Romæ, §. Flauius, ff. de verb. oblig. Bart. in l.
 si finita, §. elegāter, n. 7. ff. de dān. infec. Bald. in l. si. n. 7.
 vers. solutio quoties, C. de codicil. Et quia copulatiua
 quoties iuris dispositioni repugnat, assumitur naturā dis-

Comment. pragmaticæ

10
 functione, ut inquit Bart. in l. sæpè ita, n. 1. ff. de verb. si-
 gnif. Et sic perperâ iudicio declaratum extat; necq; de
 captura, aut incarceratione fuit necessaria declaratio,
 cū id ab ecclesiastica iurisdictione contra laicos sit alie
 nom, ex l. fin. tit. 1. lib. 4. Non. Compil. & ex traditis ibi
 per Azebed. & in l. præced. nom. 4. cum seq. nisi fortè in
 dubium velis adducere, q; conductor rerum, seu redi-
 tuū Ecclesiasticorum agricola sit, & cū submissione, &
 iuramento in forma hīc tradita se obligaverit, & pro-
 pter retardatā solutionē per inuocatioē brachij (secu-
 laris capi postuletur; & eo casu in his sex mensibus, nec
 implorandum auxilium à iudice ecclesiastico, nec à se-
 culari impartiendum arbitror: tū quia dispositio de ca-
 piendo agricola in hac declaratione omīssa est, & rema-
 nere debet in dispositione iuriscōmunis, ut in l. com-
 modissimè, ff. de lib. & posth. com. vulgaris: tū quia
 secularis in casibus, qui ad eius iurisdictionem quoque
 spectant, non tenetur auxilium impartiri ad requisitio-
 nem ecclesiastici, nisi prius appareat, omnia ritè, ac re-
 ritè facta fuisse, ex Roland. cōf. 37. num. pen. & fin, vol.
 1. & in cōf. 39. n. 11. & ex l. 56. tit. 6. p. 1. in fin. & idem
 Azebed. in d. l. fin. tit. 1. lib. 4. Non. Comp. n. 3. & 9.

Summarium capitis decimiseptimi.

Famina & nobilis, quare pro debitis ex delicto descenden-
 tibus capi possint? & an idem de clerico sit? num. 1.
 Ratio, propter quam agricola pro debitis ex delicto descenden-
 tibus capiatur, accuratissimè perpenditur. num. 2.
 Quæ ad animæ favorem, morum, & correctionem spectant, pu-
 blicæ, & fiscali rationi proponenda. num. 3.
 Qui non habet in bonis, ut in corpore luit, quomodo sit intet-
 ligendum. num. 4.

An

*An etiam agricola pro debitis ex quasi delicto descendētibz
capiatur quare patet id accipiur. num. 5.*

*De agricola animalia, seu greges suos immitte in messes
alienas, sūm deliberatē, sūm inopinatē. num. 6.*

*De eodem, qui bona libera alienauit, seu abscondidit, ut super
essent prohibita, in quibz executio fieri non posset. na. 7.*

*Debitor in bonis dolum committens amittit priuslegium sibi
aduersus creditores e- necessum. num. 8.*

*Agricola, qui fideiussor fuit in causa criminali, an possit pro
condemnatione pecunie incarcerationi. num. 9.*

*Quare agricola pro debitis ex delicto descē-
dentibus capi possit, dilucidē explicatur.*

Caput XVI.

SEd iam ad alia mea vlteriū progrediatur oratio: nā
pro completēto huius interpretationis reliquum
est, vt inquiram, quare illis sex mensibus, quibus pro ci-
uilibus debitis agricola capi non potest, pro debitis ta-
men ex delicto descendētibz capiatur: subiicit nam-
que, *Que no quedan ser presos por deuda ninguna, que no
decienda de delito.* Idem in omnibus alijs simili prae-
rogatina gaudentibus constitutum esse perspicio: nam
foemina pro debito civili non potest carceri maoci-
pari, etiam si illud fiscale sit, nec per tutelam filij per cā
administratam, vt colligitur ex l. 1. & Authent. ibi po-
sita C. de of. diu. iud. l. 10. tit. 3. & l. 8. cod. tit. lib. 5. nou.
Cōpīl. & vtrobiq; latē Mariē. & Azueu. & tamen si
debitum ex delicto descendat, iure optimo in carcerē
mitti poterit, vt in ea l. 10. expresse disponitur, latē q;
traditur à Baeza de inope debitore, cap. 15. per totum.
Idem q; ius constitutum est in nobilibus, qui pro de-
bitis ciuilibus in carcerem detruđi non possunt, vt in

121 Comment. pragmaticæ

1. medicos. C. de prof. & med. lib. 10. Menchaca de succellereat. 1. p. lib. 3. §. 22. nu. 75. Baeza vbi sup. cap. 16. nu. 7. & 10. l. 9. tit. 1. lib. 6. nou. Compil. Matien. io l. 6. tit. 17. lib. 5. eiusdē Comp. in glos. 3. & tamen ingenuè fatēdū est, nobilē pro debitis ex delicto descendētibus capi posse. l. 6. tit. 2. lib. 6. Recop. & Baeza vbi sup. num. 27. idem de clerico dicēdū est, qui etū in carcerē pro re alieno oon mittatur, ex Bald. vbi sup. c. 17. & Conuar. lib. 2. variat. c. 1. tamen si debitum ex delicto descendat, proculdubio capiēdus est, vt ibi Baeza nu. 1. copiose Marf. in praxi crim. io §. attingā. oū. 70. & de reliquis debitoribus, qui in carcerē detru di non possunt, intelligēdū est, quos iustissimū est mitti in carcerē propter pecuniam, quā per sententiā debent ex delicto: de hūc enim expiatur pecunia, & sic captū ex pecunia, quam debet ex delicto, videtur capus ex ipso delicto. Et hæc est ratio Taurinz legis 79. sic dicebat Baeza vbi sup. d. nu. 27. in fin. Et ne occasione huius exemptionis iniurētur ad delinquendum, & vt huius pœnz occasione fugiant, & cancant à delictis, prout etiam considerant Marienç. in l. 6. tit. 8. lib. 5. nouz Compil. glos. 1. nu. 4.

2. Et sic in his casibus facilis respōsio est, cū utilitas publica quæ in delictorū punitione cōsistit, sit præferēda cui libet utilitati priuaræ, & privilegio, vt in l. utilitas, C. de primipil. lib. 12. & notatur in Liubemus, vbi Bald. nu. 1. C. de sacros. eccles. cū similib. Ac in nostro casu, qui publicam concernit utilitatē, & nō peculiare alicuius privilegiū, aliter respōdēdū est, cū publica utilitas publicè opponat utilitati, & ipub. enim expedit, ne delicta maneant impunita, & eiusdē est publicæ necessitatis, vt tēpore messis, & leuissimū agricultores nō capiant: idē dixit Bar. in l. n. 26. ff. solut. matrimon. q. utilitas publica

ni

non

non præfertur a'teri publicæ, sed partibus partibus am-
bolant, vt de dote & filio dicitur in l. 1. C. de priuilegi-
fici. Quod si in specie proposita ita esset, daretur equi-
dem, vt illis mensibus pro debito ex delicto descend-
tragricola non caperetur, si prius quã hoc debito gra-
uaretur, tẽpus messuũ, & seminũ accessisset: quod est
contra legem istam. Vnde cogitauit, medioerem Reipu-
blicæ utilitatem ex effectu huius pragmatice obueni-
re, respectu illius maximi, & incredibilis commodi,
quod Reipublicæ ex delictorũ punitione dimanat: val-
de enim Reipublice interest, ne delicta maneat impuni-
ta. l. in delictis, 7. c. d. dominus, ff. de noxal. act. vbi solius
Paulus ait, iniquum esse, maleficiũ impositũ relinqui,
l. si longius, §. 1. ff. de iudicijs, l. si a' reo, §. fin. ff. de fide-
luc. vbi pœnas, inquit Gaius, ob maleficia solui, magna
ratio suadet, tex. io l. si ita vulnerat, in fin. ff. ad l. Aquil.
cum ibi notatis. Quod ex eo, vel maximè colligi po-
test, cum aliter faciliẽ quis ad maleficia proficiat, vt in
l. per omnes, C. de defen. ciuit. & in l. si opertis, C. de
pœn. Quare dixit Paris. de Put. de syn. in 1. p. in verbis
iudex, vers. iudices poras, num. 19. quod iudex, qui reũ
nocentem absoluit, proditor & prædator est cum dene-
get satisfactionem pœnz, quæ pro satisfactione Reipu-
blicæ debet imponi, l. licitatio, §. quod illicitè, ff. de pu-
blican. l. si pro fure, §. 1. de condic. fur. Miran. de ord.
iud. 6. p. o. 95. & Auend. de iur. o. 24. Immo si Respu-
blica, aut iudex talia perpetrari non prohiberet, si pro-
hibere, aut obuiare potuisset, maximè opere delinque-
ret, vt latè Felin. in cap. cõ omne, n. 31. de constitut. &
per ea, quæ benè & eleganter tradidit idẽ Auend. in d.
tract. de iur. a' n. 22. cum seq. Ricard. in 4. lib. senten-
dist. 15. art. 5. q. 5. cum alijs per Nauar. in Men. Latio.

Comment. pragmaticæ

in cap. 15. num. 8. & à num. 11. vbi de peccatis illorum, qui subditos à maleficijs non cohibent, agitur, text. est in cap. duo ista 23. q. 4. facit illud Apostoli 1. ad Timoc. *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem non habet. & est infideli deterior:* & ex S. Antonio 2. p. tit. 5. cap. 9. §. 2. & idem Nauar. vbi supra in cap. 14. num. 21.

Quamobrem communitas tenetur ex delicto suorum ciuium, ex quo cum posset obuiare, & nec fecit, nec curauit, visa est consecutire, vt in cap. ostēdit Propheta, & in cap. qui potest obuiare, 23. q. 3. text. in cap. error, distin. 83. vbi Innoc. ait: *Negligere quippe, cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud, quàm fouere:* text. in c. quant, de sentent. excommunic. glos. celebris in Clem. 1. de preiis, verb. defensorerit, vers. item sciendū, quòd canon, text. in l. scientiam, & ibi glos. 1. ff. ad l. Aquil. Decius in l. culpa caret, numero 2. ff. de regul. iur. nam dominus ex crimine serui, pater ex flagitio filij, & herus ex maleficio famuli, si potuit obuiare, & non obuiavit, tenetur, vt est textus in l. in delictis, ff. de noxal. act. & ex superioribus patet. Et idem de prelato, qui dissimulat concionatorem in sua diocesi falsa predican-tem, aut in domino ciuitatis, qui non persequitur latrones spoliantes in suo territorio, vt ex Belesco in l. capitalium, §. famulos, num. 114. ff. de pœnis: exemplificat Ius. Clar. in praxi in §. fin. in quest. 87. vers. hæc autem omnia. Et sic eodem modo ciuitas, vel dominus pedagogiorū debet itinera tuta, & à latronibus securat tenere: nam si sit aliqua robaria in eius districtu, aut territorio, vbi exiguntur à transeuntibus pedagia, tenetur ea restituere, vel malefactorem exhibere, text. in l. nequid in naufragijs, ff. de incend. roin. & naufrag.

Bart.

Bart. in l. l. n. i. ff. de his, qui deiecerūt, vel effud. quod eruditē exornat, multūq; corroborat Palac. Rub. in capit. per vestras in 6. notab. §. 9. num. 9. & Holan. in antinom. litera F. num. 130.

Publica igitur hæc vtilitas, quæ in puniendis maleficijs versatur, maximi momenti est; & cū circa rem animæ, interiorisq; fori potissimam consistat, omnibus alijs seculi vtilitatibus est præferenda: nam si illa in animæ, ista in corporis necessarijs inest, sequitur, quod quæ circa animā obseruatur, omnibus sit rebus anteponenda, ex l. sancimus, C. de episc. & cleric. tex. in c. sedulo, 38. distinct. & in c. solitæ, de maiorit. & obedien. & iuxta illud Evangelicum, *Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur?* Et deniq; quod nulla publica, nisi fiscalis ratio, morum causæ, & correctio sit præponenda, singulariter colligi ex Imperat. in l. i. C. de secund. nuptijs, ibi; *Ne in his, in quibus correctiorem morum induximus, fisci videamur habere rationem. Sed quia principaliorē vtilitatem in punitione delictorum esse habes, eandem vtilitatem in eo consistere, ut agricola pro debito ex delicto descendens capiatur, accipito.* Nam si pro huiusmodi debito non caperetur, quodammodò esset impunitum relinqui facinus nocentis, cū condigna non adesset satisfactio, & per consequens obligatio pro commisso non extingueretur, vt in l. si non sortem, §. si centum, ff. de condiction. indebiti, Baldus in authentica omnes peregrini, C. de success. idem Baldus in l. nullam, C. de testibus, & Aueodanus in dict. tractat. de iniurijs, numero 22. versiculo ergo si agitur, præsertim cū pecuniaria pœna, quæ pro delicto imponitur etiam priuato applicanda, non solum interesse priuati, sed publicam vindictam

§ 1. Comment pragmatice. In

dictam concernat, textus in l. final, ff. de in ius vocan-
do, & in l. si quis id quod, ff. de iurisd. omn. iudic. & in
l. si o. C. de sepulchro violato, c. finem libus, de dolo,
& contumacia. & ibi gl. verb. soluendo, & in simili tra-
dit dom. Couar. lib. 2. variat. re sol. c. 1. num. 8. circa med.
de quo cum 9. in hoc cap. aliqui dicam.

- 4 Quæ omnia ex eo maxime cognosci possunt, quia
omnis debitor in causa ex delicto descendenti, si nō ha-
bet in bonis, debet in corpore luere, text. in l. 1. ad finē,
ff. de pœnis. quam ibi expendunt Bart. & communiter
DD. Ias. in § pœnales, n. 43. instit. de action. & in d. l. si
quis id quod, n. 18. & ibi gl. & DD. ff. de iurisd. omni-
iud. & præter debitū, quod ex maleficio descendit, non
intelligitur, per dicta iura, & per text. in l. qui q. des. ff. de
incēd. ruina, & nauis. Hippoly. de Marliol. frater tuus,
c. 64. C. ad l. Cornel. de sicar. text. in c. ad delibera-
ndum, & ibi Felis. d. 1. de Iudicis, ac idē non est audien-
dus debitor ex delicto, qui bonis cedere desiderat: nam
in corpore luere tenetur, nec ad bonorum cessione m,
ut in obsequium creditorum addicatur, admittetur.
Ita cōmuni omnium calculo receptū est ab antiquis,
& recentioribus relatis per Couar. lib. 2. variat. cap. 1.
num. 8. & Marienq. in l. 9. tit. 16 lib. 3. Recop. gl. 2. n.
2. & 3. Latē Baeg. de inope debitor. c. 1. à nu. 1. cum seq.
qui an id etiam in nobilibus procedat, disputat ibi la-
tē n. 10. & iterū in c. 19. n. 29. & seq. Vnde patet, quod
enitaretur supplicium ad eō Reipublicæ conveniens, si
agricola pro debitis ex delicto descendētibz non ca-
peretur: igitur hæc ratio maioris est utilitatis, tanquam
magis Reipublicæ bonum, & animam hominis concer-
nentis: & sic nimirum, si maior utilitas publica minori
publicæ præferatur, cum iure sic dispositum sit, ut lo-
cap.

in fauorem rei frum. Lib. II. 134

cap. bonz. r. & ibi Panorm. notat num. 7. circa finem,
de postulat. Prælatorum.

Illudq; obiter adicio, quod sicut agricola pro debito ex delicto descendenti capi potest, ita etiam si debitorum ex quasi delicto descendat, capietur: nam adhuc agricola reus est, si latam culpam, aut dolum præstiterit in casibus, ubi actio ex quasi maleficio consistit, ut per totum instit. de oblig. quæ quasi ex del. nascuntur, & text. in l. eum qui seruandarum. §. 1. ff. de præscriptis verbis, quæ loquitur de p. stu peccoris ab alio immissi l. fin. Cad. l. Aquil. & per totam Aquilæ legis actionem, & text. in l. ex maleficio. ff. de act. & obl. g. & per text. in l. 24. tit. 1. §. par. 7. & ibi Gregor. insigniter annotat: nam etiam femina, quæ pro debito ex delicto descendenti capitur, si ex quasi delicto descendat, capi potest, ut probat Gomez Arias in l. 60. Tauri. n. 7. & sequitur Ioan. Matien. in l. 10. tit. 3. lib. 5. nou. Comp. glof. 2. nu. 2. & intelliges quasi delictum esse, si consideres dolum, & latam culpam esse in eo, qui non facit id, ad quod tenetur, l. dolus, & ibi notat Bart. ff. mandati, idē Bart. in l. tutor, qui repertorium. ff. de administ. tutorū. Et qui scit factum, & facit contra ius, præsumitur in dolo. l. propter veneni, & ibi Bart. ff. ad Seo. Conf. Silan. & tradit Greg. Lup. in l. 22. tit. 13. p. 2. verb. *Maliciofa mente*: nam & illud generaliter constitutum est, ut debitor, qui ex aliqua causa habent immunitatem, ut capi pro ære alieno non possint, à carcere tamen non excusentur, si dolose fuisse veratos constiterit, aut cū fraudē distraxisse bona appareat, ut tradit Ang. io l. fin. ff. his quæ in fraudē: & id multis relictis cōprobat idē Baeca de inopede. c. 26. n. 24. & ex his quæ dicā inferius, no. 7. & 8. cū dolus nemini patrocinari, aut opitulari

Comment. pragmaticæ tit

- 6 debeat. Quod facit contra agricolas immittentes animalia sua, seu greges suos ad depascendas menses alienas: nam pro debito ex hac causa descendenti capi poterunt, vel quando sunt in culpa, eligendo pastorem: nam ex facto & negligentia pastoris incarcerationi poterunt hiscriam sex mensibus, ut soluant damnum illa negligentia datum, per tex. in l. videamus, in princ. ff. locati, ubi mala electio est in culpa eligentis. Ita tenet Paul. Cast. in Linterdū. §. serui qui in fugā. ff. de publ. & vect. tex. in d. l. 24. tit. 5. p. 7. & ibi Greg. verb. *El ganado: nō tñ si absq; custodiū, aut domini culpa, talia animalia fugerūt, & io alicois mēsisibus dāna dederūt, tunc enim civile debitū esse ita arbitror, ita ut pro eo agricola his sex mēsisibus capi non possit, ex d. l. 24. partitx, ibi: *E si per auentura el non lo metio y mas el ganado se furia, e entrò y afazer el daño, sin sabiduria del que lo guardaua, &c.* Et ibi Greg. Lup. optimè in verb. *El ganado, el segudo.**
- 7 Sed ex agricolis alij callidiores facti, ingenioq; virtutis, varias solent fraudes comminisci, ut crebra est iam de istorū sagacitate sententia ex Floren. in sum. in 3. par. tit. 8. cap. 13. & ex Renato de priuileg. rusticorū lib. 1. 2. par. cap. 6. vers. posterioribus. Ita ut nec mitum videatur, si & in creditores suos fraudes comminiscantur: frequenter enim contingit, ut debitis obnoxij bona, in quibus liberè potest fieri executio, è domo sua transferant aliò, & occultent, utpote qui sciant in reliquis agrorum culturæ deputatis, prædijs, satib; & scouilibus, hanc executionem nequaquam fieri posse. Quo supposito, opportunè queritur, an si aliquis istorum, qui aliàs capi non possit, si tamen bona occultauerit, ut non sint, quæ pignorari possint, iure optimo capiat: hæc enim fraudationis causa committatur: vnde si ex

fi ea nullum commodum obtinetur, mirum non est:
 nam & in reliquis ita obseruari perspicio, vt videre est
 in eo, qui in fraudem creditorū alienat, qui eo ipso mit-
 titur in carcerem, & beneficio cessionis vti non po-
 test, in quo per eam culpā patitur condignam, vt tra-
 dit Bart. in l. fin. §. fin. ff. de his, quæ in fraudem credit.
 & idem ibi tenent Aug. & Alberic. sed & Bald. in l. 1.
 colom. 2. C. qui bon. ced. poss. eorum sequitur senten-
 tiam, eamq; sequutus refert Gregor. in l. 4. tit. 15. p. 5. in
 verb. *Mal. metesse*: & non solum ex facto alienationis
 in fraudē, sed etiam donec eos, in quos alienauit, desi-
 gnet, & reuelat, debitor in carcerem mittitur, prout
 tenet Ioan. Aod. ad Specul. tit. de reb. Eccles. nō alie-
 nan. in verb. alienatore, & ibi Greg. in l. 7. tit. 15. par. 5.
 gloss. 5. in fin. ac istum publicam dici prædonē, & idē
 precedentibus indicijis torturæ subijciendum esse, vt
 reuelat, in quos alienauit, seruari dicit Marienq. in l. 1.
 tit. 19. lib. 5. Nou. Compil. gloss. 1. o. m. 1. Hinc est, quod
 clericus, qui aliās pro debitis civilibus capi non potest,
 quicquid passim perperam, & sine ratione obseruetur,
 ex sola tamen suspitione, quod vult fugere, & expor-
 tare res suas, ex dolo tunc capi poterit, vt tenent Co-
 uar. lib. 2. var. ref. c. 1. d. 9. vers. sed: & Baec. de inop. deb.
 c. 17. n. 11. & 12. & in c. 6. n. 126. & idem dicit esse, si ma-
 liciose corrumpit, vel contrahit bonā suā, ex etiam, §. li-
 cēt, ff. solut. matrim. vel si bonā suā abscondiderit, vt
 creditores defraudentur, vt Baeca in d. c. 17. o. 2. & seq.
 Et idē de nobilibus statuitur, & de hereditibus inuenta-
 riū conficiētib; de Doctoribus & Advocatis: & (vt
 generaliter dicā) idē de omnibus dicēdū est, qui si debi-
 tis sunt obnoxij, quantumuis habeant priuilegium, vt
 pro eis capi non possint: si tamē bonā abscondiderint,

aut

251. Comment. pragmaticæ l. ci

aut aliàs maleficiose alienauerint, incarcerationi eo ipso iud
se optimo poterunt, vt ex Couar. vbi supra, & Baeça
multis congestis id sepius ipepetit in tract. de inope.
debit. cap. 6. num. 16. & in cap. 16. num. 19. 20. & 21. &
alibi passim, & comprobat Azbedo in l. finali, tit. 21.
lib. 4. Nouæ Compil. num. 17. & 58. & 70. & 88. vbi de
omnibus, qui priuilegium habent, vt pro debitis ciuili-
bus non capiat, hoc ipsum statuitur. Quare etiam in
agricolis eadem ratio obuersetur, idem ius consistere
debet, eum leges nouæ has limitationes à iure cõmu-
ne traditas admittant, ex glos. communiter recepta in
hisciodum, in glos. magna, ff. qui satisd. cog.

Et quia speciali lege prouisum extat, vt quilibet do-
bitor dolum & fraudationem in rebus proprijs cõmit-
tens, priuilegium amittat, quod sibi aduersus credito-
res competit, vt in carcerem mitti non possit, ex dict. l.
fin. §. fin. ff. de his, quæ in fraud. cred. & ibi notat Bald.
& Aog. & idem Bald. in l. 1. col. 2. C. qui bon. ced. pos.
& Nouel. de dote in 7. part. princip. priuileg. 14. & Baeça
alios referens in tract. de inop. debit. c. 8. nu. 18. nam ex
eo ipso q. quis dolose faciat, poterit extra ordinem puo-
ri, vt tradit Boet. in rep. l. consentaneum, n. 159. C. quo-
modo, & quando iudex: nam etiam ex dolo perditur
beneficiũ, ne quis conueniatur, vltra quam facere pos-
sit, l. bona, & in l. penul. ff. de iur. dot. ex larè traditis ex
Baeça vbi sup. n. 17. : 8. & 19. Et ex hoc procedit, quod si
quis habeat priuilegium à Principe, vt intra certũ tem-
pus à creditoribus non possit conueniri, eo non obstan-
te poterit cõueniri, & cogi ad solutionẽ illius quantita-
tis, quã ex delicto debuerit. Ita Mart. Laud. in tract. de
priuileg. & rescrip. §. 14. Alex. in l. 1. col. pen. & ibi Ripa.
c. 47. ff. si cert. pet. adem Baeça vbi sup. c. 15. num. 10.

Ultimò notandum erit, vt ex hac me quaestione expe-
diã, de alia id hinc rē spectanti, quæ parum non habet
difficultatis, quid iuris erit, si agricola debitor sit ex fi-
deliusione, quã fecit in causa criminali, an p eo debito
possit his sex mēibus in carcerem duci: nã cū ipse nul-
lo in dolo versatus sit, nullũve delictum commiserit,
cessetq; publica vtilitas de punitione delictorum, ni-
mirum si incarcerationi non possit, nã pœnz suæ debent
tenere autores, nec ultra ipsos progrediuntur in vul-
gata. L. incimus, C. de pœnis. l. si hæredis seruus. §. fi-
nali. ff. de legat. 2. bene Marfil. in sua praxi. §. vltima
quaestio, num. 37. in fin. & n. 38. Ac sicut̃ superius dixi,
expressa renuntiatione agricolam non posse hoc se
priuilegiũ abdicare, minùs dicendum erit tacita posse.
Sed hoc dubium distinctione decidendum erit nã aut
pœna applicata est parti læsæ, aut quæ offensã est, aut
fisco venit pœna applicanda. Et in primo casu dicen-
dũ erit, nullo modo posse capi: quia quando propter delictũ
cũ pœna pecuniaria parti applicatur, nõ dicitur in eo
causa criminalis: Bart. in rub. ff. de pop. a. 2. l. si in rubr.
no. 1. C. de iud. Greg. Lup. in l. 9. tit. 4. p. 3. gl. 1. Auiles in
cc. Prætorum. c. 1. gl. camera. nu. 1. & seq. Vnde habes
intellectũ ad tex. in l. 9. tit. 16 lib. 5. nou. Compil. nam si
superius dixi nu. 4. cessionẽ bonorum non admitti, vbi
debitũ ex delicto descendit, intelligitur si fisco veniat
applicandũ: nã si parti ob interesse, & damnũ ei illatũ
admittitur debitor ad cessionẽ, vt in ea lege Regia do-
cetur, & ibi Matienç. gl. 2. num. 3. Gutierrez de iu-
ram. consil. 1. p. c. 17. n. 28. & seq. Couarr. lib. 2. var. c. 1.
n. 8. Azebedo in l. 10. tit. 1. lib. 4. Compil. n. 70. in med.
Vnde vel corrigi, vel limitari dicen-
dũ erit illud, quod
à me suprã au. 3. traditum est de pœna parti applicata,

237. Comment. pragmatice

que viadictam, in se publicam continet, vt ex illis Doctoribus apparet, vel distinctionem esse faciendā inter pœnā parti applicatam, & restitutionē interesse, vt cōsiderat Matie. vbi sup. nu. fin. hisq; casibus agricolā non esse capiendum constat. In secundo verō casu, quando pœna applicatur fisco, dicendū est capi posse, quia causa p̄ncipalis integraliter tangit fideiussorem, arg. l. si. §. fin. C. de vsur. rei. iud. Albericū in l. r. in fin. col. penult. ff. si certū petatur. Et quia obligatus vt fideiussor etiā simpliciter, videtur se obligare in omnem causam, quæ ratione debiti principalis provenit, cū causa proveniat ex natura contractus, vt in l. si quis pro eo. §. si nūmus, ff. de fideiuss. l. amissi. §. fideiussores. ff. eod. tit. & vtrobiq; cōmuniter DD. Alexand. in cons. 34. num. 5. lib. 2. Baeza vbi sup. n. 11. io. c. 5. Sed de natura cōtractus est, vt quilibet debitor ex delicto capiatur, vt patet ex so. prædictis in hanc igitur causam agricola ex fideiussione se obligauit. Et in personis nobilium, in quibus eadē militat ratio, hanc sententiam amplexi sunt Did. Ca. st. el. in l. 79. Tauri, glōf. fin. in fin. & eū referēs multæ eruditionis vir Bonadilla, in sua Polit. 2. p. lib. 3. cap. 15. à nu. 24. vsq; ad 28. cū hæc pœna, quæ fisco applicatur, causam criminalem contineat, vt ibi per eū, & per Bart. in d. rubr. de popular. act. nam & in causa criminali fideiussor non gaudet beneficio excusationis. l. si quis reū. ff. de cust. reorū, idem Baeza io d. c. 5. n. 6.

Summarium capitis decimiseptimi.

Cuiuslibet sue intentionis fundamentum probandi onus incumbit, explanatur. num. 1.

Insufficia: agricola deferre rusticum habitum, cū probatio per aspectum superet omne probationis genus. num. 2.

Talem

Talem se probare debet, qualem quis se esse dicit, et in nobi-
liis, ne incarceratione, aut torquentur, ac iidem in
agricultoribus. num. 3.

In quibus probatio per indicis affectum, & presumptio ida-
mitatis procedat. num. 4.

Quæ probatio ad hoc, ut quis sit agricola,
sufficiat, diligenter exponitur. Caput
XVII.

IN cognitione causæ, an quis sit agricola, ut bene-
ficio huius legis iussu, & præcepto iudicis gaudeat,
an sufficiat assertio ipsiusmet auxilio legis se tuen-
tis, vel an creditoris dicto sit fides habenda, aut prævia
probatione sit decidendum, dubitabatur: nam quemad-
modum si quis publicum afferat instrumentum, assertor
se illum, de quo in instrumento mentio fit, presumitur
esse ille, qui eo continetur, argumento text. in l. si
quis per calumniam. C. de episcop. & cleric. & ibi illā
legem Cin. Batt. & Salicet. ad hoc inducunt, ut constat
ex notatis per Guid. Pap. in tract. de presumpt. n. 13. Cir-
ca finem tractatus videtur, quod assertioni illius, qui se
esse talem dixerit, sit credendum, quauis in hoc casu
plusquam manifestum est, non procedere per Guidonem
tradita, quæ in presumptione iuris verificantur,
secundum quam cum de præiudicio alicuius ibi non
agitur, nimirum si portans instrumentum præsuma-
tur esse ille, de quo in eo mentio fit: nam etiam ubi
actus ad habilitatem personæ, & actus validitatem re-
quiritur, presumitur quis esse habilis, si de nullius
præiudicio contendatur, ex traditis per Baldum, & Sa-
licet.

781 · Comment. pragmaticæ · di

hiet. in l. cum te C. de probat. & ex alijs questionibus
 per And. Alciat. in reg. 2. de presumpt. in 24. presump-
 ptione ou. 6. Secus autem si inter aliquos contentio sit
 Nam ubi ætas fundamentum est intentionis aliovis,
 eam probare debet, siue reus, siue actor sit, ut in l. cū
 de ætate. ff. de pbat. l. minor 25. annis. ff. de minor.
 & in dict. l. cū te minorem. Cide probat. Alciat. latè
 ubi sup. a no. 1. cū sequent. text. in l. 4. tit. 14. p. 3. & ibi
 Greg. notat, & optime Menoch. de arbit. iud. sent. li. 2.
 cent. 1. casu. 17. per totum, præsertim nu. 4. latè Masc.
 1. tom. de probat. a concl. 1166. cum seq. & sic videtur
 in hoc casu, ut is, qui se agricolam esse asserit, omnino
 id debeat probare, cum sit suæ intentionis fundamen-
 tum: nam qualitatem à parte allegatam in qua se fon-
 dat, debet allegans eam probare l. si vero. §. qui pro rei
 qualitate, & ibi gloss. ff. qui sat. iud. cogantor, & ex Bar.
 tol in l. si inter virum. ff. de duobus. reis: probat Greg.
 in l. 4. tit. 14. part. 3. in verbo, *Abende que prueue*, quod
 ipse dixit, etiam si intentio sit negativa, nam adhuc qui-
 libet probare debet id, quod est fundamentum talis in-
 tentionis suæ, text. in l. ei incumbit. ff. de probat. d. l. si ve-
 ro. §. 1. & ibi probatur. ff. qui sat. cog. actor. C. de pro-
 bat. & latè, & eleganter Batt. ibi, Robert. Maran. in l. si
 actor. nu. 77. cū seq. ff. de procur. vtr. & ibi Batt. & co-
 menter D. D. in l. in illa. ff. de verb. oblig. Deducentem
 enim qualitatem, & in ea fundamentum constituentē,
 illam probare debere, manifesti iuris est, ut supra dixi,
 & probatur melius in l. qui habebat. ff. de inst. actio. l.
 de pbat. i. §. 1. ff. de adulter. refer. q. Menoch. de ar-
 bit. lib. 2. cap. 2. casu 121. nu. 4. Secundò adhuc obstat
 id quod quia sufficit agricolam deferre rustici habitum
 ad hoc, ut pro agricola habatur; nā habitus facit præ-
 sumere

sumere quem esse, qualis est habitus, ut in li. item apud
 Labeonem, §. si quis virgines, ff. de iocurijs, & in capitulo
 si vero, el. 2. & ibi notat Panormit. num. 3. de sententia
 excom. & quia presumitur habitus personæ in eo, qui
 debitam formam habet, ut in lab ea parte, in secundo
 responsio, ff. de probationibus, ut advertebat Greg. Lup.
 in l. 4. tit. 14. p. 3. in glossa suo. & quilibet vestitus solent se-
 cundum dignitatem suam, & iuxta qualitatem perso-
 narum, & officiorum vestes suas deferendæ, l. sed et si
 quid, §. sufficienter, ff. de usufructu, gloss. 1. in capitulo
 quia nonnulli, de cleric. non resident. l. 2. C. de vesti-
 bus: nam sicut Papa pro vestimento semper vititur pal-
 lio, ut in capitulo ad honorem de autorit. & usu pallij, sic
 etiam reliqui uti debent indumentis gradui quorumlibet
 convenientibus, ut Ant. notat in cap. 1. eod. tit. & secun-
 du consuetudinem regionis quilibet vititur vestibus, ut
 notat gl. in cap. si quis virorum, 30. distinct. & tradit Ni-
 col. Boer. de autorit. magni consilij num. 29. & 42. & ibi
 in addit. & notatur in cap. clerici de vita, & honestate
 cleric. Atqui cum agricolæ notum satis, & lab. vi. con-
 gruenter habitum gerant, videbatur, quod hæc probatio
 per rei euidenciam & aspectum omne genus probatio-
 nis superare debuisset, cum ita iure cautum sit, ut tradit
 Bald. in l. contra negantem in fine, C. ad legem Aquil.
 & idem Bald. in l. si quis testibus in fine, C. de testibus,
 & eleganter Mandoſius ad 18. reg. chancel. q. 3. num.
 4. & 5. ubi plures species affert, in quibus aspectus mul-
 tum operatur, & probat: & sic limitari solet supradicta
 regula, quod quilibet probare debet ætatem, ubi ætas
 eius intentionis sit fundamentum: nam id cessauit, ubi as-
 pectus corporis manifestè ostenderet legitimam ætatem,
 & tunc iudex transſerre poterit probationem in illum,

S 2 qui

881 Comment. Pragmaticæ An

qui contradicit aspectui, l. minor 25. annis aditò prægi-
de, ff. de minor. & Bart. in l. de ætate in 3. q. & ibi DD
notant, ff. eodem tit. & Alciat. vbi sup. n. 4. & ibi idē
Mascar. vbi sup. conclus. 1168. per totam, maximè nu-
10. & per consequens videtur, quòd in eum, qui cōtra-
dicit aliquem esse agricolam, si talis ex aspectu per rus-
ticas vestes appareat, probandi onus refundi debeat,
cū talis esse præsumatur, qualis habitus est, quem ger-
stat. Pro quo facit textus in cap. si iudex laicus de sent.
excom. in 6. nam si ibi à iudice laico captus fuit cleri-
cus malefactor, idē procedit, quia inuentus est in ha-
bitu non clericali, & sic quæstio fuit, an clericus, vel lai-
cus esset, vt notat ibi Dom. de S. Gem. & eleganter Co-
nar. in pract. quæst. cap. 23. n. 1. Clarus lib. 5. receptarū
in praxi in §. fin. in q. 56. in versic. hæc autem. & in ver-
sic. regulariter, vbi habetur, clericum tunc apud iudi-
cem secularem remanere debere captum, donec ecclē-
3 siasticus iudex clericum esse cognouerit. Sed nihil omni-
nos supradicta sententia vera est, vt qui se agricolā esse
dicit, omninò probandi onere adstringatur. Argumētū
tex in d. cap. si iudex laicus, vbi clericus est captus à se-
culari iudice, & donec clericū esse coostitue, non fuit ad
ecclesiasticū remissus, vt supra relati DD præpōderant,
& facit text. in l. fin. ff. si libertus ingenitus esse dicatur,
& text. in l. libertis, §. fin. ff. de libertat. causa, vbi qui de li-
bertate sua litigat, debet se liberū probare, cum notatis
per Græg. Lup. in l. r. glia. tit. 14. p. 3. & quia præsumū-
tur pro eo, qui dicit sibi aliquid licere de iure, nempe fa-
cere aliquem cap. pro debitis, cū omnia videantur
concessa, nisi prohibita reperiantur, text. in l. nec non,
& quod eis, ff. ex quibus causis maiores, l. mutuu, §. cum
quæritur, ff. de procurat. l. 1. §. fin. ff. de testibus cū adjs.
à me

à me iam traditis. Quapropter sine iurisdictione nobilis forensis in carcere decioeri pro civilibus debitis poterit, donec de sua nobilitate probauerit, ut resoluit Didac. Perez in l. 3. tit. 2. lib. 4. Ordin. & in l. 5. eodem tit. & lib. glossa 6. & quilibet ordinarius, coram quo executio petita fuerit, cum incidenter de nobilitate tractetur, poterit cognoscere, an quis nobilis sit; ut nec incarcerationem pro ære alieno, nec torquatur: minorque probatio sufficit adhuc, quam si de exemptione tributorum ageretur: & summaria cognitione id erit decidendum. Quid superuacuum esset nouè comprobari, & actum agere, cum videri possit apud plerumque regij iuris scriptores, Didac. Perez, ubi sup. & Padill. in l. si quibus num. 8. & 9. C. de seruitut. & aqua, Auend. cap. 1. Prætorum, num. 33. lib. 1. Gutierr. de inram confirm. 1. parte cap. 16. num. 7. cum sequent. Azeuedo in l. fin. tit. 21. lib. 4. nouæ Compilac. num. 63. & sequent. & Bouadilla in sua Polic. 2. parte lib. 3. cap. 15. numero 20. & sequent. & ab eis plurimi referuntur, & Bæza qui id etiam in Doctoribus & Aduocatis, & reliquis, qui pro ære alieno capi non possunt, intelligit, ut sive prærogatiue fundamentum teneantur probate, ut in tractatu de inope debet. cap. 16. à num. 126. cum multis sequent. & Azeuedo cum referens ubi supra num. 70. Ac non minus in præsentem necessarium esse arbitror, ut probeat quis se agricolam esse, videlicet, se terræ laboratorem, & agrorum cultura implicitum, ab eoque arari, & seminari, & coli, aut prædia frumentaria habentem, boues, aut mulas ad id destinatas possidentem, cumque huic potissimum arti, & ministerio inscribere per se, aut laborando, aut consulendo, aut per operarios conductos, prout traditum est à me sup. lib. 1. c. 2.

Comment. pragmaticæ

& in reliq. & ex gloss. in l. 3. in verbo finitur. C. finitū
regundorum, & ex traditis per Mascar. 2. parte de pro-
bat. conclus. 1187. à num. 1. semper enim qualitas pro-
banda est, cum à legerequiritur, & multò magis quan-
do respicit factum: & cum ista qualitas non nascatur
nobiscum, nec inuit à natura, sed pendeat ab exercitio
artis, & ministerij, omninò ab allegante probanda erit,
ex late traditis per Aim. Crauet. de antiq. temp. 1. part.
§. quæritur etiam, à num. 39. cum seq. idem Mascar. vbi
sup. concl. 1254 per totam, maxime num. 20. & in an-
tecedenti conclus. vbi late fundat, quòd qualem quis
pro fundamento suæ intentionis se facit, talem se pro-
bare debet. Nec obstat illud, quòd talis debeat quis
presumi, qualis habitus est eius, nam cū de prejudicio
tortij tractetur, hæc presumptio capienda hic nō erit,
immò qualitas ista, vt agricola sit, qui beneficio legis
gaudere debet, verificanda est ab illo, qui prærogativa
ratione qualitatis cōcessa vti vult, ex Bal. in l. humani-
tatis, nom. 28. C. de impub. & alijs Belon. in cons. 1. on.
8. & 9. Paul. Paris. consil. 101. num. 32. lib. 1. Craneta cōn-
sil. 202. num. 31. Deci. consil. 24. col. 2. & dixi nuper ex
Mascardo vbi sup. Et quia quemadmodum habitus nō
facit monachum, sed professio regularis, vt in c. por-
rectum, & ibi gloss. 1. & in cap. ex parte, de regul. &
text. in cap. consilium, qui clerici, vel vouentes ita non
habitus rusticus, sed agriculturæ professio agricolam
facit, vt notat gloss. in d. l. 1. C. de agric. & cens. & ibi
Ioan. de Platea, & alibi dixi. Et sic apparet nō esse pro-
bationem per rei eidentiam, per aspectum agricolam
iudicare, nam ea, quæ præmittunt probationem per as-
pectum nūne probationis genere excedere, procedunt
equidem in casu text. in l. si irruptione. §. ad officium.

ff. finiam regund. & in l. 8. & l. 3. tit. 18. p. 3. vbi in aſſig.
 natione terminorum per probationem ocularis inſpe-
 ctionis indicatur, & text. in l. præſes prouincie la 5 ff.
 de offic. præſid. vbi circa reparationem & ruinam do-
 mus, ſeu ædificij hoc eodem modo præceditur, & in l.
 eadem orationem in fine, ff. de ferijs. & in l. partitæ, vbi
 per inſpectionem læſionis eſtimatur loſuria, & in caſſib.
 quos congerit Mand. 10 d. reg. 18. q. 5. numero 4. & 5. &
 optimè Maſcar. 2. parte de probat. q. 8. à num. 1. vbi etſi
 probationes per euidentiam facti, quod iudicis oculis
 ſubiicitur, referat, nulla tamen inuenietur, quæ circa
 res in intrinſecis latentes obueſetur, ſed in his, quæ ad
 ſenſum pateant. Vnde vt probatio hæc per rei euidentiam
 conſtet, ſcire debemus hominem eſſe agricolam per
 exercitum ruſticaor artis, quod eſt quid extrinſecum:
 & licet quilibet habilis & idoneus præſumatur, vt in
 capit. dudum de præſumpt. vbi Panormit. & latiffimè
 Felia. & text. 10 capit. ſicut 1. q. 1. tamen hoc eſt quoad
 mores intelligendum, nam quoad extrinſeca, nempe
 diuitias, ſcientiam, & officium, & ea, quæ labore, & vi-
 gilij acquiruntur, nemo idoneus præſumitur, vt in gl.
 l. ſi vero, §. qui pro rei qualitate, ff. qui ſit. cog. & gloſſa
 verbo ſcientiam, capit. ſi forte de elect. cum traditis
 r per Alciatum vbi ſup. in 3. reg. præſumpt. 2. num.

ſi: & Maſcar. 2. parte in conſeſſione
 1377. numero 8.

COMMENTARIO-
RVM PRAGMATICÆ
in fauorem rei frumentariæ,
& agriculturæ,

LIBER TERTIVS.

Venadmodum diligens agricola, Meccenas multis nominibus gloriosissime, inserit fecundas arbores, quæ alteri seculo iucunditatem, ac non minus utilitatem possint afferre, quarum ipse forsitan poma nunquam decerpere, nec baccam aspiciet, & villis plerûq; insidendo, ex quibus magnorû vinorum monumenta prodierûnt, ita vir externis sollicitudinibus vacuus, magis natus Reipublicæ, quàm sibi, ab omnium oculis remotus, tempus tranquillû conterens, seere debet posteris instituta Reipublicæ monumenta quæ prosint, & quibus humanum genus instruatur, ut feliciùs propagetur, & ex fructibus scripturarum frugalitatem elscquatur. Quid dulcius, quàm per huius operi viridarij pacatissimum secessum

secessum digredi, vt & oculi ornatus pulchritudine re-
ficiatur, & nares odoriferæ suauitatis spiramen perci-
piant, animus & mēs terræ diuitijs, & varietate fructuū
recreentur? Quare in saluberrimo rure isto tua celsitu-
do ferietur, lætas nonnunquam segetes colligat, vepres
abijciat, & vt vicum magnū ingenij acumine, & dex-
teritate præditū decet, quæ vilia, & dulcia sunt, ab
inconditis, & insulīs separet, & reportet, vt sicut solers
apes fauos conficit: in his enim agrorum secessibus
multa frugifera, veluti in borceo frumentum, & in scri-
nio thesaurus, recondita reperientur.

Summarium capituli primi.

DE Causa huius dispositionis, & de amotione eorū, sine
quibus dispositio salua esse non potest. num. 1.
De dominis prædiorum in eorum fructibus tacitam hypothe-
cam habentibus, & de eo qui semen præstitit. num. 2.
An mulier pro dote præseratur in fructibus domi-
nis prædia-
rum, ex quibus percepti sunt: eleganter expenditur, num.
3. & num. seq.
Novis fundamentis quæstio de dote elucidatur, & resolvitur,
& palcbrè corroboratur. num. 4.
Conducitor prædiorum ante solutionem pensionis an faciat
fructus suos ad intellectum l. si serui, §. locum, §. de fure-
tis. num. 5.
An quis emendo fructus, quos propensione obligatos esse scit,
suos faciat? num. 6.
Locator & conducitor quilibet dominus est fructuum proprie-
te pbs debita: vt de lucide consideratur num. 7.
De clerico paupere pensionem ecclesiasticam debenti, ad rem
nostram peruicilis animaduersio. num. 8.

Dere

Comment. pragmaticæ 701

De rebus alienis in domum inuictis pro pensione domus non hypothecatis, & de aliena in solutum non recipiendo, ad nostrum intentum traditur, num. 9.

Fiscus an præferatur dominis prædiorum in eorum fructibus, num. 10.

De prelatione dominis prædiorum in eorum fructibus competenti. Caput I.

OMnia ad exactam agrorum culturam spectantia, quæ & in rebus agriculturæ, & in agricultorum personis collocata sunt, superius tradidi. Sed quia aucta quidem est expensarum quæritas ad immensitatem multam, creditores autem iam vndique, & nouissima inopia est, tot ea præmente noua litigia generabantur, quæ faciliè prædictas utilitates obnubilare, & earum constitutiones eludere possent, nisi inferioribus huius pragmaticæ sectionibus prævideretur: ut aliàs exclamauit Iustinianus in Authet. vt determinatus sit numerus, §. cum Deo amabiles, collat. 1. cū prædia dominis eorum emolumentum dare non sufficerent, & submissionibus factis ab alterius iurisdictionis iudicibus, velut exules, ad iudicium traherentur agricolæ, qui dominos oppidorum cū perhorrescerent, pro eis varijs fideiussionum iouolueris se implicarent, frumenta & blada ab eis renitentibus extraherentur, & gratia militum paterentur hospitia, & alijs oneribus grauarentur, ita vt cultoribus agrorum opprobris agri, inculti & deserti relinquerentur; quæ omnia iam hac diuinitus pragmatica edicta prohibentur, cū aliter instrumenta, & alia agriculturæ necessaria salua esse non possent, & sic in primis amoueri hæc impedi-
menta

menta oportuit, ut in l. huius enim in prior. ff. qui pot.
 lo-pign. habeantur, ibi, Sine quibus navis salua perueni-
 ra non poterat. l. 2. C. de Episc. & cleric. l. 1. §. nō autem
 ex omni ff. de exercit. act. l. ceterum. ff. de usu & habi-
 tat. & in l. uxori, & ibi notatur. ff. de aur. & arg. leg. quē
 & qualia impedimenta agriculturę, & quo saluberri-
 mo remedio amota, & abstracta fuerint, facile ex infra
 dicendis perspicui potest. Primo eamque constitutum 2
 est in ipsis met fructibus prędiorum, eorum dominos
 pro pensione sibi à conductoribus debita omnibus cu-
 iuscunque conditionis creditoribus esse pręferendos,
 inquit enim pragmatica. *Que en los frutos de las tierras
 sean preferidos los señores de ellas por su renta a todos los otros
 acreedores, de qualquier calidad que seā:* antea enim domi-
 ni prędiorum in eorum fructibus pro huiusmodi pen-
 sione tacitam hypothecam habebant, ita ut loco pi-
 gnoris fructus retinere possent, ut est text. in l. in pi-
 gnis. ff. in quib. causis pig. vel hypot. tacit. coner. l. qua-
 nius. C. eodem tit. §. itē Seroiana, inst. de action. l. §. tit.
 8 par. 5. & in explicatione secundę limitationis huius
 pragmaticę à me latius traditum est in lib. 1. cap. 14.
 à num. 1. quatenus pro fructibus dominis prędiorum
 debitis in illo casu posset capi, bōa agriculturę fuit o-
 stensum, hic autem an pro eis domini prędiorum reli-
 quis pręferantur creditoribus, disputatur, nec mirum
 si iure optimo pręferendos esse in pręsenti constitu-
 tum sit, cum etiam antiquo iure qui pręstitit semē cau-
 sa fructuum percipiendorum, in ipsis fructibus pro di-
 cto semine alijs creditoribus, etiam anterioribus tem-
 pore pręfereretur, ut videtur facere text. in l. pro ex-
 toris. §. an tributum, versic. quod tamen, & in §. si pi-
 res. ff. de trib. & tenet Ferrar. tit. formalib. in actione
 hypoth.

5 : Comment. pragmaticæ i

hypothec. versic. sub eadem obligat. nu. 11. & cum plus
impeodat, qui prædialia ad percipiendos fructus ac-
commodat, quam qui semen: merito igitur præferre-
tur, ut iustissime in præsentī decisiū extat. Sed hoc
habito pro constante, quætere necessarium est, an do-
mini prædiorum in eorum fructibus mulieri pro dote
sua agenti præferantur: In quo ego dubitari vidi ex eo,
quod mulier habeat tacitam hypothecam pro conse-
queoda dote in omnibus mariti bonis inductam, ut in
l. unica. §. & ut plenius. C. de rei vxor act. & in d. §. fue-
rat, & ibi late DD. inst. de act. & cap. ex literis de pign.
Nec adhuc hoc sic habito, sufficiebat dominos prædio-
rum in eorum fructibus eādem tacitam habere hypo-
thecam, cum certi & explorati iuris sit, tacitam hypo-
thecā pro restitutione dotis mulieri à lege concessam
præferri debere alteri etiā tacitæ hypothecæ, licet an-
teriori, ut in l. assiduis. C. qui pot. in pign. habeantur, &
in d. §. fuerat, & glossa celebris in d. act. cap. ex literis, &
utrobique DD. notant, & text. in l. 33. tit. 13. part. 3. &
ibi Gregor. in gloss. verbo, *Obligado por palabras*, & Co-
uarruv. in lib. 1. variarum resolut. cap. 7. num. 1. versic.
secunda conclusio. Quinimò eo casu, quo daretur, do-
minos prædiorum in eorum fructibus expressam hypo-
thecam constituisse pro pensione, & mercede sibi pro
locato debita, iuxta tradita in l. quanvis la 3. C. de pign.
& in l. licet. C. qui pot. in pign. habeantur, & in l. 1. §. 1.
C. de rei vxori act. vbi si expresse caueatur, ut res sic
hypothecata, expressa ibi, non tacita contrahitur hypo-
theca, ut voluerunt etiam Cepola cautela 124. num. 5.
circa finem, & Couarrut. vbi sup. num. 3. & Greg. in l.
30. tit. 13. part. 5. verbo, *El postrimero*, eodem modo in-
telligerem, tacitam hypothecam mulieri pro dote co-
percotem,

petentem istiusmodi expressæ hypothecæ, quæ in fructibus prædij expressa constituta est, esse præferendâ, cum expressa posterior sit, videlicet à marito cōductore, constante matrimonio, concessa in fructibus prædij, quod conduxit, & sic tacita pro dote comperens, quæ anterior est, præfertur posteriori expressæ, vt probant Bald. Ang. & Salic. in d.l. a sidiis, C. qui pot. in pig. h. b. Alexand. consil. 18. num. 5. lib. 7. & alij per Couarru. vbi sup. n. 1. versic. quarta conclusio: & sic cum fructus prædiorum sint mariti conductoris, in eis etiam tacita pro dote hypotheca inducta esse videtur, & per consequens præferenda erit mulier dominis prædiorum. Et quoddam fructus sint omnino illius, qui prædia conduxit, probant multa infra, præsertim text. in l. cum plures, & hæredem, & text. in l. sed addes, §. penultimo, ff. locati, l. viam veritatis, C. eodem tit. l. 2. tit. 8. part. 5. & alia passim præmittunt huiusmodi fructus ad hæredes per conductores transmitti, quos, nisi eorum domini essent, non transmitterent: & in specie probatur melius in l. follo, §. frugibus, ff. de furtis, quæ vera & indubitabilia sunt de iure communi. Sed extraneæ dispositione huius prægmaticæ, quæ dominos prædiorum in eorum fructibus exteris cuiusvis conditionis creditoribus præferendos esse decernit, aliter videtur dicendum à iure quoddam isti domini mulieribus pro dotibus ageribus præferantur in fructibus prædiorum, quorum ipsi domini sunt: tam etsi lex noua generaliter loquens non extendatur ad leges antiquas in speciali casu loquentes, vt est glossa magna recepta in l. sciendum, ff. qui sat. cog. & per consequens præsens noua dispositio ad speciales de dote casus videatur non esse extendenda; tamen hoc nequaquam potest procedere, quando ex lege noua ap-
4
uz ap te

§. I. Comment. Pragmaticæ l. i.

us apte deprehenditur, voluisse comprehendere casus speciales antiquioris: nam tunc ad eos etiam extenditur, ut in cap. contra Christianos, luncta ibi glossa ultima de hæreticis lib. 6. & ex Imola in l. si verò, §. de viro, num. 5. ff. soluto matr. & ex Alexand. & Lasso in d. l. sciendam. Quod cum ita sit, ex mente huius legis casum dotis, & alios specialis iuris antiqui voluisse comprehendere apparet: cum quia hic agriculturæ commodum lex respicit, tum quia animorum dominis prædiorum addit, ut prædia sua rusticis agricultoribus locent, ne inculta fortassis relinquant, si in eorum fructibus alios posse præferri considerarent: atqui cum casus dotis, & aliorum anteriorum creditorum solum hunc merum iuste dominis prædiorum possent inferre: patet igitur eundem timorem, casus istos anteriores excludendo, hanc legem depellere voluisse: aliter enim de nullo dubio serviret. Quod minimè dicendum est, ut ad. ponet Neratius in l. quod. Labeo, ff. de Carboniano edicto, & Ulpianus in l. i. circa finem, ff. ad municip. Quam enim questionem præsens dispositio dirimit, nisi istam de dote, & de alijs creditoribus anterioribus non dirimeret? cum ea potissimum verba adijcerentur in hoc tertio pragmaticæ capite, ibi: *De qualiquera caliditate que seant: vbi omnes casus comprehendendo, nullum videntur excipere, ut in l. 2. & ibi notat glossa final. & Doctores, ff. de offic. præsid. & in capit. si Romanorum, §. dicendo vero, 19. distinctione; & in capit. solutz, & ibi notatur in fine de maior. & obed.*

Nec quisquam id cum alterius iniuria, & detrimento dispositum esse arbitretur, perperam tamque arbitrabitur, & reconditi iuris, integræque rationis se ostendet

detignarunt, oēm potius legis huius luce fulgente, tenebræ alterius cordatissimæ legis fungētur: nam extat responsum subtilissimi Africani in l. si seruus. §. locauit, quæ sole mōis est secundum Bart. ibi. ff. de furtis in cuius genuino intellectu laborauerunt Doctores. Sed Bald. per illum textum in l. 2. C. de rerum permut. plane, & verē quidem arbitratur, quod cōductor prædij sumptibus huiusmodi non faciat fructus suos, donec pensionem, & mercedem debitam soluerit. Idq; apertē colligitur ex d. §. locauit, vbi competit domino prædij actio furti pro fructibus eiusdem prædij, quod locauerat. Si enim dominus prædij fructuum etiam quoad pensionem debitam dominus non esset, non haberet vique furti actionem, vt patet ex Linter omnes. §. restit. ff. de furtis. Vnde dicit Bart. in d. §. locauit, cum Iacobus de Arc. Doct. re antiquo, quem ipse allegat in v. si. dicendum est ergo, quod emptor fructuum, ex quo sciebat, prædium locatum, & fructus obligatos, furtum eos emendo commisit, nō autem per emptorem eos suos fecisse: & idem videtur tenuisse gloss. 1. in l. traditionibus. C. de pactis de quo fecit S. licet. festū ibi, per text. in §. vendit in inst. de rerū diuisione, vbi emptori nō aliter res empta acquiritur, quā si venditori pretiū soluerit, aut aliter satisfecerit. Idq; etiam porauit And. Barba. in additione ad Bart. in dict. §. locauit in 3. opposi. one. Quod præcipue in hodierni temporis frum. prariis creditibus vulgo, *Pan de reu. s.* locum habet, nam dominus fundi dominus etiam est fructuum pro parte, quæ ad ipsum spectat, & non solum eius partis, sed omnium fructuum in contra. tertios persecutoriam habet, vt in d. l. fuitio. §. frugibus. ff. de furtis, glossa, & ibi Bartol. in l. si apes. ff. cod. ut. estq; de iure Regio, text. in l. 12. tit. 4. part.

✠ Comment. pragmaticæ ✠

part. 7. libi: *Mas quando el Labrador a parte del fructo de la tierra q̄ labra, si aquel fructo fuere furtado ante q̄ sea partido, el señor de la heredad le puede bien demandar al ladron con la pena del furto. Nec obstat, quod à me paulò ante dictū est, fructus prædij locati cōductoris esse: nam id verum est pro parte, quæ ad eum spectat, non verò pro parte, quæ ad dominum fundi pertinet, ut in d. §. frugibus, & d. gl. l. si apes, & l. partitæ, fructus enim sunt veluti pars substantialis ipsius fundi, ex quo percipiuntur, ac sicut fundus locatoris domini est, ita fructus, qui pro ipsa locatione fundi debentur, non minus ac de ecclesiastica pensioque dici solet, quæ annexa est fructibus præbendæ, aut beneficij, & quemcunque possessorē sequitur, ut ex Felin. in cap. ad audientiam. 2. de rescriptis, & ex alijs tradit Gutierrez in quæst. Canon. cap. 1. à nu. 110. & est pars quædam beneficij substantialis, ita ut dominus eius quoad partem, quæ sibi ratione pensionis debetur, ipsummet habere beneficium videatur, ut colligitur ex Gomez. in reg. chancellar. de annali possess. q. 21. versic. in contrarium tamen. Ex quo et si inopia laboret ille, qui pensionem ecclesiasticam debet, cum ex ipsius beneficij redditibus, quibus annexa est, solui debeat, non audietur desiderans pensionem etiam retinere, ne egeat, cum fructus quoad partem eius sine illius, qui ratione pensionis eos percipere debet, ut innuere videtur Couarrua. lib. 2. variatum resolut. cap. 1. num. 9. versic. quoniam, circa medium, & hac ratione procedit, ut successor in beneficio teneatur ad solutionem pensionis tempore antecessoris decursæ, quia fructus, qui ratione illius debentur, seu quantitas pecuniæ, in ipso beneficio reperiuntur tanquam pars substantialis ipsius, & ita tenet Francus in cap. fin. 10. fin. de offic.*

offic. ordinar. & latissime Gigans in tract. de pēf. eccles.
 siast. q. 39. & idē Gutierrez vbi sop. n. 111. Ex quo patet,
 illō, cui pēfio debetur, in exactione illius, omnibus etiā
 anterioribus creditoribus praeferendum, cum quidem
 quod suum est, oōo vero quod est debitoris, vendicet,
 vt in l. si ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. credit. non er
 go mitum videri debet, sed iuri, & rationi cōsonum, si
 creditores illius, qui praeidium conduxit, solummodo
 pro debito recipiēdo, possint res debitoris, scilicet fru
 ctus, qui ad eum spectant, exigere, nō vero fructus, qui
 ipsius non sunt, sed domini praeidorum, capere: & è cō
 trā, vt ipsi domini in fructibus, qui ipsorummet sunt,
 praeferantur, cum solum in eo, quod suum est, retineāt.
 In quo cum fructus alieni sint, hoc est, domini praeidio
 rum, nescio quo pacto creditores alij, cuiuscumq; con
 ditionis hi sint, praeferri desiderant, cum nec in res alie
 nas in domum inuectas tacita cadat hypotheca, de qua
 in litem quia ff. de pētis cum similibus, vt patet ex l.
 2. & per totum. C. si res aliena pignori data sit, & tenet
 Greg. Lup. in l. 5. tit. 8. p. 5. verb. *Finca obligadas*, versic.
 dere autem aliena, cum alijs per Ferd. de Mend. tradi
 tis in disp. iuris ciui. lib. 11. c. 4. n. 35. cū seq. Quod etsi in
 causa dotis positū facilem exitū videatur habere, faci
 lior tamē responsio est in fisco, cui licet actiuoē capien
 di res agriculturæ necessarias alijs deficiētibz cōpete
 re traditum est, vt dixi, in eo casu procedit, in quo ipse
 agricola debitor est, non tamē quando alius creditor
 praelationē pro debito in fructibus praeidorū intendit
 habere: nam aut cōtendit dominus praeidorum, & tūc
 in fructibus enū fisco etiā praeferendus est, cum non
 aliter conductor fructus suos faciat, quā si integram
 pēfioē domino soluerit, vt dixi: nullus enim creditor,
 T qui

74. Comment. pragmaticæ in

10

qui temporis, aut prerogative privilegium habet, hæc
 quæ aliena sunt, non vero debitoris in solutum potest
 accipere, ut præter proxime adducta confirmari potest
 ex sententia Vlpiani in d.l. si veteri. in bonis. ff. de pri-
 vileg. credit. ubi: Si tamen nûmi extêr, vindicati eos pos-
 se puto à depositarijs, & futurum eum, qui vindicat an-
 te privilegium, cûm id, quod nostrum est, sine facto no-
 stro ad alium pervenire non possit, ut in vulgata. l. id
 quod nostrum. ff. de reg. iuris. Aut alius, qui fundi do-
 minus non sit, fisco in fructibus præferri desiderat (nâ
 frumentum, quod extra ferendi causa necessarium est,
 pro executione posse capi, manet expeditum supra) &
 tunc si debitum ex mutuo, aut ex alio contractu de (cô-
 dit, creditor fisco erit præferendus, ut in l. quod pla-
 cuit, & ibi gl. & D.D. ff. de iure fisci. l. 1. C. eod. tit. lib. 10.
 text. celebris in l. unica. C. pœnis fiscalibus creditores
 præferri. eod. lib. text. optime in l. nō possunt. ff. de iu-
 re fisci, vbi Iacobus ait: Non possunt vlla bona ad fiscū
 pertinere, nisi quæ creditoribus superfutura sunt, text.
 in l. 10. tit. 2. p. 3. vers. *Essa mesmo dezimos*, & l. 16. tit. 7. p.
 6. tradit optime Greg. Lop. in l. 9. tit. 3. p. 5. in gl. magna
 Iac. Septim. de instit. Carbol. c. 9. n. 9. & elegāter Did.
 Covar. lib. 1. r. variarum resol. 16. nu. 8. Si vero creditor
 ex d. l. cō sit, ut quando fisco dimidia pars, & privato
 altera dimidia propter alicuius malefictum applicatur,
 tunc isti privato ficiens erit præferendus, ut notant Cin.
 & Alberi. in l. si quis post hæc. C. de bonis proscriptis. &
 alij per Greg. & Covar vbi sup. de quo nō est quæstio
 nostra, sed de dominis prædiorum, de quibus in hoc ter-
 tio pragmaticæ capite tractatur, qui in prædiorum fru-
 ctibus doti, & fisco præferuntur, ut hic cōstitutum est,
 & rationibus non aspernandis à me probatum.

Sum-

Summatium capitis secundi.

Domini pradiorum pro eorum fructibus an contra seru-
tium possessorem agere possint hypothecaria, ad intel-
lectum legis si debitor, C. de dist. pig. num. 1.

An sicut mulier pro dote, ita dominus fundi contra tertios
promissa excussione agat? eleganter & utiliter tractatur.
num. 2.

Quadam Socini sententia contra Gregorium ad comproba-
tionem nostri intenti defenditur, & enucleatur. num. 3.

De fructuum existetium requisitione, & de rebus dotalibus
inassimatis a quocunq; possessore sine excussione vendican-
dis. num. 4.

An dominus fundi contra tertios fructuum
possessores hypothecaria possit agere? Ca-
put II.

Quia in hoc non leuem controuersiam addu-
ctum est, ex eo quod dominus fundi fructus
habeat tacite hypothecatus, vt probauit, an a-
gere possit hypothecaria actione contra fiscu, aut mu-
lierem pro dote fructus habentem, vel contra aliu quem-
uis tertium possessorem? Et quod possit agere, vulga-
ria iura sunt io authent. hoc si debitor, C. de pign. l. 14.
tit. 13. p. 5. & in terminis Ioã de Plat. in tit. de act. in inst.
in §. itē Seruiana. n. 80. & Martin. Laud. in l. itē quia,
& ibi Iaf. num. 1. ff. de pactis, Anton. de Fano. de pig-
nor. in 4. part. in 2. membr. num. 134. Hugo Donellus
in tractat. de pignor. capit. quibus in causis pignor.
vel hyp. tacite contr. hoc enim operatur hæc tacita in

T 2 fructi-

Comment. pragmaticæ 21

fructibus hypotheca, ut in d. l. in prædijs, ff. quib. causis pig. vel hyp. & l. in d. l. item quia, n. 15. & 17. ad impedendam illorum fructuum alienationem, ut patet etiam per textum in l. si debitor, C. de distra. pignorum, ubi Imperatores dixerunt, quod si debitor rem sere pignoris creditori obligatam, illo non consentiente, distraxit, dominium cum sua causa, id est, obligatione pignoris transiit ad emptorem. Et negare id non potuit Ferd. de Mend. in disp. iuris civilib. 2. cap. 5. à num. 2. cum sequent. et si ibi non id dicat ratione stabilire, eadem tamen magis subtiliter, quam verè considerato, ubi expresse tenet, tunc id procedere, quando bona debitoris reperiri non possunt, unde debita pensio solvatur, & ex intellectu text. in d. l. si debitor excussionem prius faciendam inquit in bonis debitoris, quam ad possessiones fructuum, qui tacite hypothecati sunt, deveniatur: id enim in omni tacita, seu expressa hypotheca, generaliter statutum est, ut in d. authentic. hoc si debitor, C. de pign. & est text. de hoc tacita hypotheca legali in l. moscib. ff. de iure fisci, tradit Bald. in l. heredem, C. de act. heredit.

2. Ex quo videtur sequi, quod sicuti mulier pro dote agens hypothecaria contra tertios possessores id consequi, aut obtinere non possit, nisi prius facta executione in bonis mariti, ut est gl. notab. in l. ubi adhuc, C. de iure dot. & ibi Cin. q. 11. Bart. in l. si constituto, ff. solut. matrim. in 3. parte 3. partis, & Gregor. ex Nouello, & alij in l. 4. tit. 13. p. 1. gloss. penult. ita dominus fundi non possit hypothecaria agere contra tertios, nisi in subsidium, deficientebus bonis conductoris, præmissisq. legitima excusione, quod forsitan in propria specie rerum buccatarum in prædiu urbanu, vel cu scientia domini rusticu

verum

verum erit: cum tunc in pecunia pēſio ſoluatur, & ea tū cōſequi, locatoris intetſit. Sed in terminis, in quibus fructus tacitè hypothecati ſunt, aliter dicendum exiſtimo, vt nulla præmiſſa diſcuſſione in bonis conductoris actio quaſi Seruiana, vel hypothecaria cōtra tertios fructuū poſſeſſores cōpetat, ſi extet: cum huiuſmodi fructus ſint omninò ipſius domini prædiorū, & ad eū inte dominiꝝ pro penſione pertineant, vt in d. l. ſullo. §. frugibus, & l. ſi ſeruus §. locaol. ff. de furtis cū ſimilibus huius claſſis à me paulò ſuperius traditis: nā ex quo ſemel fructus obligati ſunt, debitoris factū id excuſare nō debuit. Pro quo facit ſingulariter text. in l. utrū præſente, ff. de conſtit. pecunia in ſine, per quem cōmuniter dici ſolet, quòd inueſta, & illata in domum, etiāſi aliò, hoc eſt, in alienam domū, ſeu ad aliud prædiū trāſferantur, adhuc remanent nexu pignoris obligata, vt tradit Bald. in Leerti iuris d. 12. C. locati, & Ang. in §. item Seruiana nu. 1. & ibi Iaſ. num. 66. in ſt. de act. & in agente interd. Saluiano, vt poſſit, videlicet nulla excuſſione facta agere, tenet expreſſe Socin in cōſ. 8. in quaſtione quæ vertitur inter Illuſtriſſimum vol. 3. col. 2. & ſic in quaſi Seruiana, vel hypothecaria actione locum etiam debet habere, quod in Saluiano interd. habet in hac excuſſionis ſpecie, eo enim vitur dominus ſuodi pro obtinenda penſione à colono in contractu locationis promiſſa, vt in §. interd. in ſt. de interd. l. 1. ff. de Salui. interd. eſtq; inter Saluianam, & Seruianā nō magna differētia, quod interd. eſt poſſeſſoriam, & datur locatori pro obtinenda penſione, & cuiſlibet alij creditori hypothecario, vt dicit Bart. in d. l. 1. quē ſequitur Platea in d. §. item Seruiana num. 83.

Quapropter hoc veriſſimū eſſe arbitror cū Socino 3

T 3 que-

1 Comment pragmatice

quicquid eū refellēs aliter teneat sapientissimus Greg.
in l. 4. tit. 13. part. 5. verbo, *Primeramente*, in v. decima
limitatione mētus generalitate dictæ Authent. hoc si
debitor, eū longē diuersum sit in hoc casu, in quo dñs
fundilocati dominus est etiam fructuum, qui sibi pro
mercede debentur, vt in d. §. frugibus, & in d. §. locauit,
vbi habet eorū persecutionem, vt ab alio possidēte ex-
trahat, & accipiat, cū etiam generaliter verū sit, pro
extātibz fructibus, vel rei vēdicatione, si dominus sit,
qui vendicat, vel aliās officiorū iudicis cōpctat, vt in l.
certum. §. bona fide. C. de rei vend. & Accursius in §. si
quis à nō domino, verb. nō potest, inst. de rei ū diuisio-
ne. Nec quicquā refragabitur, si mihi obijcias, validam
esse venditionem de re aliena contrāctam, ex text. in l.
rem alienā. ff. de cōrr. empr. Accursius in l. Caius verb.
non obesse. ff. de pig. act. & ibi Bart. rotat, & text. in l.
19. tit. 5. p. 5. & ibi optimē, vt assolet Greg. in gl. 1. & seq.
nam nihilominus dominus rei, & in hoc casu fructuū,
qui sibi ex locatione debētur, poterit ab emptore rem
suā, aut fructus euincere, quos emptor restituere tene-
bitur, si extiterint, licet emptori regulariter pro re cui-
ctā expensis, & dānis ex victione proueniētibus aduer-
sus vēditorem actio detur, vt in l. venditor. §. euicta re.
ff. de euict. l. tenetur. §. si tibi iter, & §. vltimo. ff. de act.
empr. l. nō dubitatur. l. cum questio. C. de iust. l. i. Di-
dac. à Couarr. lib. 3. variatū resolut. c. 17. à nu. 1. cū seq.

- 4 Magna enim ad hoc vis inest in eo, si fructus extite-
rint: nā cum eorum dominus sit locator pro parte sibi
expensione debitor, nō mirum si eorum persecutionem
habeat. & à quicūq; etiam legitimo emptore euincat,
cū fructus habere, eius intersit, & eo inuito aliud pro
eis solui nequaquā possit, vt vulgariet dicitur, & com-
muniter

in fauorē rei frum. Lib. II. 148

muniter probatur in l. 1. §. motu datio, ff. si certum petatur, & l. si se non obtulit, §. ait prator, ff. de re iudicata, l. promissor, §. fin. ff. de constitut pecun. Item liberatur, §. qui paratur, ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. & in auctoritatibus hoc si debitor, C. de solut. & l. manifesta, C. cod. tit. & in specie fructuum, frumenti, & hordei, & aliorum aliud pro alio solui inuito creditore non posse, nisi causa prementis necessitatis, & quando fructus, nisi magno incommodo haberi non possunt ex Bart. & alijs probat optimē Mex. Pōt. In pragmat. panis in 6. cōcl. n. 1. i. ū sequēt. Nec mo mouit illud de muliere pro sua dote agēte, quæ excussione in bonis mariti præmittere debet, quippe si id verum est, de rebus in dotem estimatis dā. ūs est intelligendum: nam si inestimata daretur, sine dubio pro specie ipsa, si extaret, absq; vlla excussione contra quemlibet etiam tertiū possessorem actio persecutoria competeret, cū tunc res ipsæ inestimatae mulieris sint. Ad quod expendo ordinaria iura in l. plebūq; ff. de iure dot. l. estimatis, ff. soluto matrim. l. 7. tit. 1. p. 4. cum eleganter traditis per eundem Didac. à Couar. in pract. quæst. cap. 28.

Summarium capitis tertij.

AN in secundi conductoris bonistacita competat hypotheca sibi, leges nonnullæ expendantur, num. 1.
 Aliter inuecta in rusticum, & aliter in pradium urbanum obligantur pro pensione, num. 2.
 Quadam Doctorum sententia conciliatur, & differentia inter colonum & inquilinum constituitur, num. 3.
 Ratio differentia in obligatione secundi conductoris de re rustica, aut urbana, laudē differitur, num. 4.
 Fructus pradij domino sunt obligati, cū primus conductor
 T 4 alteri

Comment. Pragmaticæ

alteri locaueris, & an dominus illos possit retrahere, si colonus alteri venderis? num. 5.

Traditur intellectus ad sextum in l. si horreum, ff. in quibus causis pign. vel hyp. tacti contr. num. 6.

Et an preferatur dominus locator in fructibus unius anni pro pensione multorum num. 7.

An dominis pradiorum pro pensione competat hypothecaria contra secundum conductorem. Cap. III.

391.
Grauis est quaestio, quā nunc disputandam aggre-
dior, ut percipias quanta dominis prædiorum, in eorum fructibus prærogatiua cōcedatur: nam & in hoc illis prouidetur: cū enim conductor possit rem conductam alteri locare, ut in l. oemo, C. de locato, ita quemadmodum primi conductoris bona, & fructus hypothecatos tacite habeat dominus locator, ita in secūda cōductoris bonis & fructibus eādē tacitam habeat hypothecā: In quo varias Doctorū sentētiās reperio & iura, quorū intellectu⁹ malè perceptus diuersis præbuit infam opinionibus: nā etsi de bonis per secundum conductore inuectis, & illatis agatur, plenè cōstat ea primo locatori nexu pignoris obligata non manere, ut est text. expressus in l. si in lege, §. si colonus, ff. locati, ubi Iul. Paul. ait: Si colonus locauerit fundū, res posteriori, cōductoris domino nō obligātur, per quē textum ita simpliciter mēti reuēdū cōmēdat Lud. Rom. in sig. 386. incipit. Inuecta & illata, quē sequit Druil. lib. 2. actio. e. 21. sed tex. in l. solutū, el. 2. §. solutū, ff. de pign. act. cōtrarium videtur probare, nēpe ut inuecta & illata in d. mū per secundū cōductore domino, qui primo loca-

in fauoré rei frum. Lib. III. 149

locavit, maneât omninò obligata, per quē text. ita probat Socin. in reg. 192. in §. falco. vers. & prædicta regu. *art. 22*
 la debet intelligi: vbi subdit etiā, quòd et si secundus in-
 quilius habeat gratuitò rē locatā, vt in l. si gratuitā, ff.
 quib. mod. pig. vel hyp. tacit. cōtr. eius bona illata sine
 primo locatori tacitè hypoth. subiecta. Sed Ias. in §. itē
 Seruiana. n. 34. se remittit ad glos. & Bart. in dictis §. si
 colonus, & solutā: ex quo videtur tenere cū Accurs. ibi
 in d. §. si colonus, verbo maneāt, quòd tex. ibi procedat
 in prædio rustico text. vero in d. §. solutā in urbano: quòd
 etiā tenere videtur Lud. Rom. in d. §. item Seruiana, n.
 15. & 32. & Negus. de Fan. de pign. in 2. part. memb. 4.
 n. 135. cū seq. & Bart. in d. §. si colon. & in d. §. solutā, ra-
 tionē differentiæ assignātes, vt in expressa hypotheca
 ex cōuentione procedat dispositio, d. §. si colonus, qui bo-
 na secundi cōductoris nō esse obligata probat, illius ve-
 ro §. solutam, qui obligari disposuit, vt in tacita tantum
 procedat. Sed quāuis verū sit, quòd de illatis in prædiū
 rusticū, & de inuectis in urbanū iura illa expresse loquā-
 tur, & sic diuersimodè intelligi debeat, nō mirū si diuer-
 sa sit obligatio, cū aliter obligari bona in rusticom, ali-
 ter inuecta in urbanum certum sit, vt in l. eo iure cum
 sim, ff. quib. causis pig. vel hyp. tacit. cōtr. vt cū iudicio
 animaduertit Conanus lib. 4. cōmentariorum iuris ci-
 uilis cap. 17. n. 7. quē sequitur Baldui. de pignor. cap. 6.
 aliam posse huius temporis Ferd. de Mend. opinionem
 recensere subtiliter & peracutè sanè excogitatam in
 eo loco, quem supra citat, in quo sicut in alijs magnū
 sui ingenij documentum edidit. Sed quia ego tantum
 ad præsentem interpretationem veritatem indagare,
 & quæ in forensibus quæstionibus tractari meritò pos-
 sent, loquere magis intendo, quā aliorū opiniones im-
 pugnare,

pugnare, potissimum in hac quaestione, quæ premiffuè & sine distinctione à Doctores tradita sunt, clare & perspicuè explanabo: nec existimo aliquè eorum errasse, sed secundum ea quæ agunt, & proponunt, & verum, & in praxi utile resoluisse, quia ex f. cto oritur ius, ut inquit Alfens. in l. si ex plagis, c. in elio, ff. ad legē Aquiliam. Igitur hoc iacet utrūq; fundū interesse potār omnes, quod ex dibus locatis inuecta & illata ab inquilini primi inquilino, pignori sunt locatori à colono nostri colono, nō item ut etiā ex supra relatis deducit Renat.

- 3 Cop. de priuill. rustic. lib. 2. l. p. c. 3 n. 5. Sed ut quaestioni tenebras expellā, primum animaduerto Ludeo. Rom. ubi sup. generaliter de bonis illaris per inquilinum, & colonū loquentem, ita ut per secundum conductorem illata, nō esse sub obligatione dicat, per d. §. si colon. diuersimodē sensisse de illis: nā quatenus bona non esse obligata resoluit, de colono omnino intellexisse, & sic de illaris in rusticū prædium, ut apparet ex ipsemet posita in sing. 396 incipit: Vos vestrū, quod quidē verū est, & supra citati auctores id nō negarunt: nam si cōtrariū sequitur Socin. ubi sup. idē procedit, quia regula illi rātum de inuectis & illatis in urbani prædium loquitur, ut cōstat ex principio regulæ, quæ incipit: Inuecta & illata in domū cōductā, & patet ex d. §. solutam, quæ allegat, ita ut si interrogaretur de illaris in rusticum, dixerit utrūq; vir sapiens, quid dispositū est in d. §. si colonus & sic eius sentētia nō alteris cōtraria, sed in suo vero casu intelligenda est, ibi enim nullam fecit mētionē de colono, sed de inquilino, & sic de cōductore prædij urbani. cū hæc satis trita & vulgaris sit differentia inter inquilinū & colonū, ut colonus in villa & prædij rustici cōductor sit, & inquilinus in ciuitate, & urbani præ-

di j

dij conductor dicatur, vt gl. in d. §. Item Seruianus, & ibi Iaf. nu. 25. & Plat. num. 86. & cōmuniter DD. gl. & ibi omnes in l. emptorē. §. colonū. C. de locato. Igitur cū lex aliqua de colono loquat, p̄lā est de conductore rustici p̄dij esse intelligendā. & cōtrā si de inquilino mentionē faciat, de vrbanī p̄dij cōductore accipien-
 dam. Quo sic, prout verū est, pro constāti habito, plus-
 quā manifestū est, text. in d. §. si colonus intelligi de
 illatis per colonū in p̄dij rusticū, & sic non obligari
 per secūdum cōductorem illata, cū sic in p̄dij rusti-
 co dispositum ibi sit: text. vero in d. §. solutā, cū de in-
 quilino tractet, de cōductore cēdiū, aut alterius p̄dij
 vrbanī intelligendū, & sic obligata manere per secū-
 dū cōductore illata, vt ibi, & omnes p̄citati autores fa-
 rentur, sic q̄; intelligēdus est Greg. noster, qui in l. 5. tit.
 8. p. 5. verbo, *Finē obligatas*, hęc diuersa iura citādo ge-
 neraliter, iouet: per secundum cōductorem domino
 pro pensione obligata manere inquit: & idē quia in il-
 la partitā lege, quā ipse interpretatur, in illis verbis, *Fin-
 ean obligatas al señor de la causa*, de illatis in p̄dij vr-
 banum agitur, vt de ferte cōstat eiusdē legis, & idē nō
 desinam mirari Iacobum Menochium virum aliā dili-
 gentissimum, qui colonom nō excusari, ne pensionem
 soluat, cū a domo recessit, nulla facta denuntiatione
 domo, dixit in lib. 2. de arbitrar. 2. cēt. cas. 1. 7. nu. 21.
 cū per verbum, Inquilinum, id explicare debuisset, vt
 diligentius fecit in 5. cent. cas. 44. in quāst. quando cē
 seantur bona illata, & inuecta in domo ab inquilino, vt
 pro p̄sione domus sint hypothecata. Sed ratio quare
 inuecta per secundum conductorem in vrbanum p̄-
 dium obligata maneant, & per secundum cōductorem
 in rusticum illata in eadem obligatione nō sint, diffici-
 lis

Comment. pragmaticæ

is videbitur, Doctores vbi sup. disposira circa urbanū
 prædium expressa cōuentione procedere auior, & cir-
 ca rusticum ex tacita, tanquam nō apta cōprehendere
 bona secundi cōductoris. Sed Bart. & Paul. Castren. in
 d. §. & Accurs. in d. §. solutam in verbo tenebuntur, &
 Fanens. cum Lud. Gom. vbi sup. nō satisfaciunt expres-
 sis verbis illius. §. solutam, vbi Vlpian. ait: Videtur autē
 tacitē, & cum domino edium hoc cōuenisse, vbi appa-
 ret tacitā ibi, nō expressam fuisse cōuentionem. Qua-
 propter aliter ego sentio eorum sententiam probās, &
 rationē veriore, & efficaciorē adducens, nā adhuc
 ut quasi Seruiana, vel hypothecaria cōpetat pro illa-
 tis, & inuectis, necessarium quidem est, ut res illarū om-
 ninō sint in re locata, est q; de hoc gl. 2. cōmuniter re-
 cepta in d. §. itē Seruiana, & ibi Ias. nu. 44. & Plat. n. 8.
 vers. quarto requirit, & ibi Fab. Ang. & Gomez. & Min-
 sin. & DD. cōmuniter cū gl. ibi in l. ceterioris. C. de lo-
 cato. Fanen. de pig. 2. part. 4. mēb. nu. 141. & Baldui. de
 pign. cap. 6. Atqui ut inuecta, & illata ibi perpetuū fiat,
 hoc est, durante locazione permāsurā, ut in l. in prædijs.
 §. i. ff. quib. caus. pig. vel hyp. tacit. cōtr. Bar. Bald. & Sa-
 licet. in l. si non inducta. C. cod. tit. bene Menoch. de
 arbit. in §. cent. casu 441. n. 4. Ex quo ad amussim & ve-
 re, ita ut nihil amplius desiderari possit, Did. Couar. lib.
 1. variatū resolut. cap. 5. n. 5. docet merces, quæ venales
 in domum inferuntur, quia ibi remanere non debent,
 nec eo animo positæ sunt, obligatas non esse, & id etiā
 probat Menoch. vbi sup. nu. 110. Quare si bona cuiusli-
 bet cōductoris sint, in rem locatam inferantur, hāc cō-
 ditionem domini locatoris deteriore, efficere nequit
 primus cōductor, alium cōductorem subrogādo, quin
 bona illata secundi cōductoris in obligatione maneat
 eadem,

eīdem, cūm res subrogata sapiat naturam illius, in cuius locum subrogatur, vt in l. si cum, §. qui iniuriarum, & ibi notant Bart. & communiter DD. ff. si quis caut. ind. si sit. fact. non obtemp. At in illatis in rusticum prędium diuersum est, cūm tunc ea illata, neq; vtiq; obligata maneant, nisi dominus ea sciuerit illata, vt in d. l. eo iure, & ibi glōf. ff. in quib. caut. pig. vel hypot. tacit. contr. & in d. l. certi iuris cum ibi notatis, & alibi dixi in 1. lib. c. 13. num. 4. Sed bona, quę in prędium rusticū secundo conductor inuehit, minùs obligata manebunt primo locatori, quia ea scire nequaquā pręsumitur, cū quid facti sit, & circa factum alienum ignorantia regulariter pręsumatur, vt notatur in l. vñ capio, ff. pro suo, & ibi Bartol. n. 2. cum traditis per Socin. in reg. 176 cū sequent. Vnde si dominus sciuerit, scireq; legitime constiterit, abiq; dubio obligata manebunt bona secundi conductoris in rusticum prędium inducta, vt durante locatione ibi permaneant, quia tunc cū dominus sic tacite contraxisse intellige odus est, & ex hac circa conuentione opinor procedere illud quod innecta in domo, etiam si alterius sint, quā inquilini, censentur hypothecata ex eo, quod inducta, vt ibi semper essent, eorū domino sciēte, hac tacita cōuentione renentur adstricta, vt tradit Castren. in d. l. itē; quia, ff. de pactis, laf. in d. §. itē Seruiana. n. 35. & ibi Gómez; n. 19. & Afflict. decis. 144. n. 2. & 3. Menoc. vbi sup. n. 5. nā si dominus bonorū ignoraret, neutique obligata manerent ibi, & ex eius scientia, & consensu hęc cōuentionio facta adaptatur, ac non minùs in rustico prędio dīcēdum est, si dominus, quę bona ibi sint inuecta, cognoscat. Quo fit, vt fructus, de quibz hīc agitur, quos rusticū p. qdā fert, etiā si primus conduct. & alteri secundo locauerit,

cauerit, tacite obligari & hypothecari sunt dominolo-
catoci, vt expresse disponitur in d. §. si colonus vbi Pau-
lus Iuriscōsultus inquit: Si colonus locauerit fundum,
res posterioris conditoris domino non obligatur, sed
fructus in causa pignoris manent. Qua de re idē Meno-
chius tractat in tract. de adipisc. possel. remed. 3. q. 16.
& 17. quia cum prędium domini locatois sit, fructus
eius quoad pensionem eiusdem eidē sūt, vt assatina
superius dixi, ac in reliquis, qui extra pensionem super-
sunt, nō modicam dominus foedi videtur habere facul-
tatem, cū si conductor quilibet illos venales habue-
rit, & doctus locator prędij emere velit, in cōpara-
tione extranei potior habebitur, illosque iure optimo
retrahere poterit, vt per textum in l. 1. C. de metat. lib.
11. dixerunt ibi Bart. & Plat. & idem Bart. in l. 1. §. per-
mittitur, ff. de aqua quot. & altius. & tradit Renat. de
priuileg. rustic. lib. 2. l. par. cap. 3. n. 5. ver. adie. & eo de
quo & ego sup. lib. 1. §. 14. n. 5. Vnde in causis istorum fru-
ctuum nihil interest, si primus, vel secundus cōductor
adit: nullus enim dubitare potest, nec ignorare, quia
fundi. suapte natura fructiferi sūt, in quo quis pro sciō-
te habetur, cū ignorari id iuste à nemine possit, vt in
l. quod te, ff. de rebus credit. si certum peratur; ex quo
infero intellectum ad textum, in l. si horreum, ff. ex qui-
bus caus. pig. vel hypot. tacit. cōtr. vbi in illaris in hor-
reum, vel arcem adest tacita conuentio, vt illa illata ta-
cite hypothecę subijciantur, quia certum, & indubita-
bile est, eo inferendos esse fructus, in quorū causa hor-
reum, vel arca est, cū arca saltim prędium rusticū sit,
vt in l. fundi, §. locus vero, ff. de verb. sig. & in l. urbana.
ff. eod. tit. Et sic patet fructus, qui eo inferuntur, esse hy-
pothecatos debere. Quia difficultate territus Accurs.

dā. horreum, arcem exponit contiguam habitationi, vel in qua conductor domum construxit, vt sic vrbānum prædium arcem efficeret, & nulla inde difficultas oriretur. Qui quidem intellectus diuinatorius est; ille autem de præsumpta scientia domini in re adeo indubitabili, & à oemine integræ mentis ignorata verifimus, & genuinus per textū in d. l. quod te, cum traditio d. l. certi iuris. C. de locato. Quid autē si per plures annos prædia dominus locasset, & conductor non solouisset, an pro pensione duorū, seu pluriū annorum præferatur locator creditoribus? Textus noster deciderit quæstionem, ubi: Porro renta, nam nō minus redditus dicitur, quod ex vno, quā quod ex pluribus annis debeatur, ex l. cū in plures. ff. locati: nec requiritur, quod pensio, de cuius prælatione agitur, indiuidualiter sit illius anni, quo fructus colliguntur ex l. si seruus. §. locaui, & ex l. folio. §. frugib. ff. de furtis, & ex Bald. in l. 2. C. de rerum permut. vbi conductor non facit fructus suos, donec pensionem soluerit: igitur ad id, quod debitoris non erit, actio creditori denegabitur: & conuenit celebris text. in l. 5. tit. 3. p. 5. cum à me traditis libror. 1. cap. 14 nu. 1. & lib. 3. cap. 1. nu. 5. & 6. cum seq.

Summarium capitis quarti.

Quod fructibus prædiorum comparatum est, an dominis eorum pro pensione sit hypothecatum? & exemplorum minoris, & ecclesia comprobatur. num. 1.

Res ex nummis pignoris empta, an in eandem pignoris obligationem incidat? num. 2.

Qua e specialiter emptum pecunia minoris, & ecclesia; ipsiusmet minoris, & ecclesie efficiatur, atq; in reliquis id non obseruetur? num. 3.

27 Comment. pragmaticæ 101

- Si fructus prædiorum distracti sunt, quo pacto dominis præstentur, deq. eorum aestimatione utiliter agitur. num. 4.*
Quam aestimationem recipiant fructus, si debitor conductus in mora soluendi constituatur. num. 5.
Iuste aestimatio usque ad particulare interesse crescit, & ibi de periculo præcij diminuiti. num. 6.
Quid si dominus fructus congruo loco, & debito tempore sibi oblatus, venius accipere, diligenter pertractatur? num. 7.
Augmentum præcij, & aestimationis quando ad creditorem, vel ad debitorem pertineat? num. 8.
In fructuum aestimatione quod tempus inspicere debeat? utiliter explicatur. num. 9.
Per quam interpellationem, iudicalem, an extraiudicalem, in mora quis constituatur, traditur eleganter. num. 10.

An dominus prædiorum contra illud, quod eorum fructibus est comparatum, habeat actionem, vel tantum ad eorum aestimationem? Caput III.

Alia ex superioribus dependens questio superest non intempestive proponenda, quid si fructus ita distracti sint per colonum, ut ex illis prædium, aut quid aliud comparatum sit, an quod illis comparatum est, tacite pro pensione domino debita sit obligatum? nam si ad fructus venditos, si extiterint, recursum domino competere probaverim, & secundum non minus, ac primi conductoris fructus hypothecatos esse ius est, oportune sequitur differendum, an ad fructus distractos, vel ad prædium eis comparatum, tacite ista pignoris obligatio descen-

descendat, vel an tantum ad eorū æstimationē adiungē
habeat? Primū eorū ad fructus distractos, & actionem
hypothecariam, & recursum competere, si extiterint,
cōstat. Quid eorū interest, vēditionis, aut permutatio-
nis titulo alienari, aut quolibet alio contractu distrahi?
solū genus alienationis cōsiderari oportet, vt quoquo-
modo alienati sint, non verō speciem, vt magis vobis,
quā altera causa alienentur, vt in l. 1. C. de fundo dota-
li, & ibi gloss. & DD. communiter norant, & io l. alie-
natam. ff. de verborum significat. cum ex eo obliga-
tionis essentia non alterētur, quoad fructuum tacitam
hypothecam, si extiterint, vt superiūs resolui: sed an
etiam quod illis comparatum sit, taciti pignoris nexu
obligatum remaneat propensione domino debita? Si
textus expressus, eiusque efficax ratio deficeret, mi-
rum non esset si quis in ea esset opinione, vt existima-
ret obligatum remanere, cum loco fructuum quod eis
esset comparatum, subrogatum videret: & sic tacitam
fructuum obligationē sortiri: & quia sicuti quod em-
ptum, & comparatum est, ex re, vel pecunia minoris,
ipsiusmet minoris efficitur, etiam si alterius nomine
emptum sit, vt in l. si vt proponis, & ibi gloss. & DD. C.
de rei vendic. & in l. 2. ff. quando ex facto tutorū, vel
sicuti quod ex pecunia minoris à tutore emitur, mioo-
ri maior specialiter obligatum, ita vt à tutore non pos-
sit distrahi, etiā si seruus emptus sit, quia à tutore manu
mitti non poterit, quia in obligatione minori est, vt in
l. si tutor. C. de seru. pign. d. 1. manumisso: & ibi no-
rant Jacob. de Arret. Cin. & Salicet. & Bald. & sic
dispositum ab Imperatore Antonio in l. 3. C. arbitrium
tutelæ, vbi aut ad emptum ex pecunia, aut ad pecu-
niam, & interesse electio cōceditur: vel quemadmodū

V

empta

empta per prælarum ex emolumentis ecclesiæ efficiū-
tur ecclesiæ, et si prælatus emerit nomine proprio, seu
alieno, ut ex Concilio Romano traditur in cap. inqui-
rendum, de peculio clericorum, ubi Panormit. num. 5.
latè Couarr. in cap. 1. num. 5. de testam. ita impræse-
ntiarum dici poterat, ut comparatum fructibus pro pe-
ssione obligatis, pro eadem quoq; obligatum maneret;
eiusq; domini efficeretur, cuius fructus ipsi erant.

- 2 Sed iure optimo aliter visum est Vlpiano in l. idem-
que. §. si tibi. ff. qui pot. in pign. habeantur, dicenti sic:
Quippe cū res ex nūmis pignoralis emptā non sit pignoralis
ob hoc solum, quod pecunia pignoralis erat. Idq; rescriptū
Alexandri Imperatoris decisum extat in l. quauis. C.
in quibus causis pign. vel hypoth. & ibi Bald. & DD.
& in d. §. si tibi, & Ias. in §. item Sotumana, nu. 38. inst. de
act. & in n. seq. rationem esse ait, quia hypotheca non
succedit loco pretij, ex sententia acutissimi Papiasiani,
iuncta gloss. ibi in l. 1. ff. de distract. pignorat. quam sin-
gularem appellarunt Batt. in l. qui à debitore, in princ.
nu. 2. ff. quæ in fraudem credit. & Ang. in l. si & rem, in
princ. ff. de petit. hæred. Ex præter ipsos in confirma-
tionem adduco textū in l. qui vas. §. cum fur. ff. de fur-
tis; ubi pretium ex re factius non est furtiuum, quin
diuerso iure res & pretium censentur. Nec quod com-
munia pecunia fratrum qui boni habent lodiuisa, em-
ptum est p. optio alicuius eorum nomine, venit reli-
quis fratribus communicandum l. si quis aliena. C. si
quis alteri, vel sibi. l. si patruus. C. communia utriusq;
ind. optio ē Roman. in conf. 3. per totū, & ibi in addit.
Hærat Mand. & quæ generali regula constitui potest,
emptum ex pecunia aliena ementi acquiri, non ei, cu-
lus est pecunia. l. ex ea. C. de rei vendic.

Sed

in fauorẽ rei frum: Lib: III. 154

d. Sed Iofafafonis ratio vbi fuprà dicentis eo procede-
re, quia hypotheca non fuccedit loco pretij, non bene
Imperatoris Alex. decifioni fatisfacit, niſi iſtius ratio-
nis alia quoq; ratio adaptetur. Ea ideo cogitabam ego,
non parum ad publicam vtilitatem attinere, vt domi-
ni rerum certa ſint: quod non ita obtentum eſſet, ſi fa-
cilẽ ad expẽcuniam mea emptor, vel ex re mea compa-
ratum, actio mihi aliqua retribueretur: nam ſi in prædi-
ctis caſibus de minori, & Eccleſia, ita diſpoſitum eſt,
vt emptum ex pecunia minoris, aut Eccleſiæ, quæ eo
quoq; iure vtitur, ipſiuſmet minoris, aut Eccleſiæ effi-
ciatur, ſpeciali quodã fauore procedit, cū eorũ honorũ
fidellis adminiſtratio requiſita id expoſtulet, & ex oſtu-
ra ipſiuſmet adminiſtrationis prouenit, vt prædium meſſi-
clatur minoris, ſi pecunia, aut res, qua comparatum eſt,
eius erat. cū tutor, aut talis adminiſtrator pecunias pu-
pillares in emptionẽ prædiorũ expendere, vel ad hono-
ſtũ lucrũ cõuertere teoeãtur, vt ex Bart. Paul. & Alex.
in l. diuus Senerus, ff. ad l. Falcid. & ex alijs notatũr. quili-
bet elegãter, Palac. Rub. in repet. cap. per veſtras in 6.
notab. §. 7. à n. 2. Couar. lib. 3. var. reſol. c. 2. num. 1. & plu-
ribus citatis Baç. de decim. tut. c. 1. o. 13. & in c. 2. n. 92.
eum ſeq. Sed in alijs, in quibus hic ſpecialis fauor nõ re-
quiritur, longẽ diuerſum eſt, cū etſi res eorum pecu-
nijs comparentur, aut eorum rebus acquirantur, com-
parata, & acquiſita eorum non efficiantur, vt dixi ex
eleganti tex. in d. l. ex ea, & ibi Bald. & Salic. C. de rei
vend. vbi res ex pecunia mea empta mea non eſt, & eã
me vendicare poſſe, iniurioſum eſſe dicit Gordianus,
& idem Imperator in l. etſi de tua, C. de donat. inter,
eam traditis in d. l. ſi patruus. C. communia vtrinque
Ind. Bart. in l. Titũ, §. altero, ff. de adminiſt. tut. & Bald.

V 2 4 in

Comment. pragmaticæ

in fine per text. ibi in l. ad probationem 1. C. de prob. Petr. de Vald. de Per. in tract. de duobus fratr. in §. par. num. 3. vers. aut emit nomine proprio, & Paul. Paris. in conf. 84. q. 9 lib. 1. & sic iure optimo procedit, ut quod ex fructibus obligatis comparatum est, in eadem non maneat obligatione.

4 Item cum dominum prædiorum, cui hæc prælationis prærogativa in eorum fructibus conceditur, eis priuatum viderem, si eisdem aliquid comparatum esset, cum id in obligatione fructuum non succedat, quo pacto ei subueniendum esset, animo & mente iustitiam nam si fructus extent, ad eos hypothecariam competere dixi, ex d. §. locui, & in d. §. frugibus, & ex sententia Platæ num. & aliorum in dicto §. item Seruiana, & nouè probatur in dicta l. et si de tua, C. de donat. inter, ibi: *Pecunia autem tantummodò repetitionem habes.* Si autem fructus (ut plerumque fieri solet) consumpti sint, aut non appareat; quid iuris sit, ambiguum non erit: nam Iulianus Sabini sententiam probans in L. vinum, ff. si certum petatur inquit, estimationem vini, aut frumenti, aut quorumlibet aliorum fructuum, incipere crescere à tempore mortis, ita ut post mortem contractam, omne interesse simul cum æstimatione fructuum, & omnia damna resarciantur, etsi Doctores ibi altercationibus contendunt, an à tempore mortis, vel à tempore litis contestationis æstimatorio crescere incipiat, & alia, quæ confusam nimis dispositionem efficiunt, ne dicam inextricabilem, ut de Accursio specialiter notat Paol. Castrenf. ibi num. 3.

5 Ideo operæpretium esse duxi, si qua potuerim claritate rem istam, quæ tunc ad meum spectat iocundum, expedire. Primò enim aduerto, tunc domino prædiorum æsti-

æstimanonē fructuum daodam, quādo debitor in mora dandi cōstitutus est, tex. in l. in hac actione. ff. de cōdict. tritic. & latē Accut. ibi in verb. moræ, eleganter Bart. in d. l. vinū. n. 5. Castr. in prin. & n. 6. Ias. n. 22. latē Ang. & Alexad. col. 2. Cui veræ resolutioni conuenit tex. in l. 8. cit. 1. p. 3. & ibi notat Greg. Lnp. in verb. *Segun que valiere*, & in glōf. seq. & eam æstimationem teneri soluere aio, quam fructus tēpore moræ recipiūt, quatenus plus eo tempore valeat, si crescit videlicet pretium, vt in id omne debitor condemnatur, vt est text. expressus in l. si res aliqua ff. de cōdict. tritic. vbi Galus, inquit: *Si res aliqua, que certo die dari debent, petita sit, veluti vinum, oleum, frumentum, tanti litem æstimandam Cassius ait, quanti fuisses eo die, quo dari debuit.* Probatur etiam in d. l. vinum, & ibi communiter DD. & tex. in Leon intelligitur. §. diui fratres. ff. de iure fisci, vbi rectē Calixtratus ait, iusta pretia non ex præterita emptione, sed ex præsentī æstimatione cōstitui. Idq; etiam tenet Bart. in d. l. vinum. num. 4. Paul. in princ. p. Fulg. & Ias. num. 1. Decius col. 2. Sicq; intelligendus est tex. in dict. l. particæ, ibi: *E deve ser contado, segun valiera otra tal cosa como aquella, que fue prestada en aquella sazón:* moram enim in detrimentum creditoris nequaquam ferendam esse probant iura in l. mora. ff. de viuris, & in l. si ex legati causa, & in l. si insulam. ff. de verb. oblig. & hoc scriptores clamitare inquit Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 3. casu 220. à num. 1.

Vnde si dominus prædiorū, seu quilibet alius, cui fructus debentur, frumentum, vinum, aut oleum, ex eo qd. dari non sint, sed fortē in rebus alijs expensū, ex aliqua lōginqua parte hos fructus est allaturus, aut carius ratione exportationis, aut quia æstimatio aliter creuerit,

enapturus, iustè quidem id augmentum, & interesse recipere potest, cum ratione moræ præcesserit, & sibi id imputare debeat illorum fructuum debitor, idque in interiori foro securum nemo ambiget, cum pretium sit iustum ultra commune usque ad particulare interesse, juxta sententia D. Thomæ in 2.2. q. 77. artic. 1. quem refert & sequitur Aretio. in cap. cum causa, de testib. col. 5. vers. tertia conclusio; Scot. in 4. sententiarum, distinct. 15. q. 2. quos etiam sequitur Mex. Pont. in pragmat. panis in 2. conclus. num. 36. cum sequent. Idemq; datur intelligi, si post moram contractam æstimatio fructuum decreseat: nam periculum pretij diminuti pertinet ad debitorem, qui fructus debito tempore non restituit, ut optimè Ulpianus Marcelli autoritatem comprobans in d. l. in hac actione. ff. de cond. tritic. ubi ait: *In utroq; autem, si post moram deterior res facta sit, & ibi notat Accursius in verb. in utroque, etiam si fructus extet, vel non: nam non tenebitur dominus accipere fructus post moram à debitore contractam, nisi cum æstimatione illius plus, quod tempore moræ valeret, ut ex fine illius legis apparet, ibi: Quare ad tempus mora in his erit reducenda æstimatio.* Idq; probant Bart. no. 4. Castrensis num. 7. circa fin. & l. f. Alexā. & Dec. in d. l. vinum, & ex sua, non ex alia autoritate Gregor. Lup. in dicta l. partitæ, gloss. 1. non minùs ac de fure dici solet, qui ex eo quod in mora semper sit, ad æstimationem quāti plurimi, & ad periculum interitus tenetur, ut in l. in re furtiva. §. penult. & in l. ultim. ff. de cond. furtiva. Alexan. in l. quod te. no. 8. de reb. cred. Menoch. ubi sup. no. 9.

Illud tamen omittendum non est, quod sicut dominus non tenebitur accipere fructus post moram contractam, nisi cum æstimatione, ut dixi, ita si eos congruo loco,

Ioco, & debita tempore ante moram oblatos recipere noluerit, si pretium eorũ in minuat, ipsũ impurandum erit, ita vt pro diminutione pretij nulla illi competat æstio, quia deterioratio, aut diminutio ante morã contingens pertinet ad creditorem, sicut peremptio rei, vt in l. si ex legati causa, ff. de verbor. oblig. l. non amplius, §. si certum, ff. de leg. 1. Sed hic debitor non fuit in mora soluendi, siquidem fructus obtulerit, paratusque ad soluendum fuerit, vt in l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. empti, Paul. Castreo. in d. l. vinũ, in fine, & communiter ibi DD. non igitur eius, sed creditoris periculo pretium diminutum est, cũ ratione morę id tantum eueniat, quæ nulla in hoc casu proponitur contracta, immo oblatio facta est, & cũ per debitore non steterit, quomodo satisfaceret, iure optimo excusandus est, vt in l. sed et si, ff. de vsuris. Et probatur in d. l. quod te, & ibi omnes, ff. si cert. per Alexand. n. 10. Decius in repet. n. 34. Ripa num. 38. Curt. luo. n. 30. & 39. & Plaut. in præf. n. 18. quos in simili refert, & sequitur Menoch. vbi supra num. 47. Quæ cũ ex innumeris alijs satis intricatis Doctorum disputationibus colligerem, & tantam eorum molem ad hanc sanè planitiem redigerem, dura sanè visa est Iasonis sententia in d. l. vinum, n. 8. vt debitor possit defalcare estimationem quanti pluri, si creditor voluit accipere congruo loco & tempore frumentum oblatum, vinum, aut oleũ, videlicet si Iohannes creditor tenuit prædictos fructus accipere, & post moram ab ipso creditore in recipiendo contractam æstimatio eorum crescat, quod solum Pertus debitor teneatur in ea æstimatione fructus restituere, quæ secundum tempus oblationis, & morę à creditore factæ communiter haberetur, & reliquum

Comment. pragmaticæ

pretium, quod creuerit, debitor iussu retineat. Pro qua
 8 sententia allegat tex. in l. ratio, §. si per venditorem, ff.
 de act. empti, & ibi glos. in verb. agatur. Quamuis refe-
 rat C. in l. in minorum, q. 1. cum Iacobo de A-
 ret. ibi C. in quibus causis resistent. in integrum, tenet
 se contrarium, ut in hoc casu non procedat, respectu
 moræ per creditorem in recipiendo contractæ: nam
 nulla tunc defalcatio erit facienda, cum id nulla lege
 caueatur. Sed Gregor. Lop. Iasonis sententiam sequi
 videtur, quatenus quæstionem tangens ad eum simpli-
 ter se remittat, in d. l. partite, verb. *Segun valiera*. Sed
 ego non possum oio aliter sentire, cum textus in di-
 cto §. si per venditorem, sit omnino intelligendus in eo
 casu, in quo non certa quantitas vini, aut olei, aut fro-
 menti debetur: nam si per creditorem mora contraha-
 tur, tunc si pretium crescat, in utilitatem debitoris cres-
 cere intelligitur, & hunc debere esse genuinum inter-
 lectum ad Pomponij sententiam in d. §. si per vendito-
 rem, probatur ex eo, quod si certa fructuum quanti-
 tas debeatur, cum species per consequens debita esset,
 ipsammet dari oporteret, et si in mora recipiendi cre-
 ditor sit, pretium illius temporis moræ contractæ reci-
 pere compelleretur per à me tradita hic numero 7. quæ
 confirmabo ex eo, quod generaliter verum est, debi-
 torem ab omni incommodo, periculo, & tyrânica etiâ
 exactioe liberatum esse, si congruo loco, & tempore
 debitum obtulit, & creditor fuit in mora recipiendi,
 ut tradunt l. mola in l. creditor, num. 3. ff. de solut. Af.
 flict in decis. 150. oim. 11. Tiracq. de retract. con. glos. 6.
 §. 4. num. 34. & alij, quos sequitur Menoch. de arbitr.
 lib. 2. centur. 2. casu 137. num. 9. quod est singulare con-
 tra nonnullos, qui fructus sibi debitos tempore, quo
 præ

præ copia flocci estimantur, accipere renuunt, vt tempore, quo plorimi penduntur, exigant: nā ū debitor obrulit, vt hic, meritō quidē audietur pretiū temporis, quo creditor fuit in mora recipiendi, soluere desiderās, per ista hic à me laborata. Quod iure naturæ æquum est: nam quemadmodum periculum deteriorationis ante moram à debitore contractam pertinet ad emptorem, vt in l. necessario, ff. de peric. & com. rei vend. ita etiam melioratio ad eum pertinere debet, ex vulg. lege, secundum naturam cum sim. Et quia sicuti post perfectam venditionem periculum & commodum rei venditæ ad emptorem pertinet, nondum factæ ipsius rei traditione, vt in l. 1. C. de peric. & commod. rei venditæ, §. 1. instituitur. de contrah. emption. l. 23. tit. 5. p. 5. Paul. Castr. in l. sicut periculum, C. de act. empti, & ibi text. expressus, qui sic se habet: *Sicut periculum vini mutati, quod certum erat comparatum ad emptorem, ita commodum aucti pretij pertinet*: qui textus hanc omnem questionem videtur decidere, & innuere Iasonis sententiam cum hac distinctione esse intelligendam, cum traditis per Did. à Couar. lib. 1. variar. resol. c. 15. à oum. 2. ita etiam post fructus oblatos, moramq; à creditore in recipiendo contractam, quodlibet periculum pretij ad eum spectabit.

9
 :: Et quāuis pretia rerū non debēt estimari secundum valorem, quo tēpore traditionis, sed quo tēpore aduentus & contractus habentur, & estimantur, vt in l. si voluntatem, C. de rescind. vend. l. non intelligitur, §. diui fratres, ff. de iur. fisci, glos. & DD. in c. cum causam, et 2. de testibus, & cap. cum dilecti, de emption. & vend. Bart. in l. 2. C. de rescind. vend. ad fin. & ibi omnes DD. velatō referant Pinclia ea l. 3. io 3. part. capit. vltimo, num.

21 Comment. pragmaticæ in

num. 15. & Padilla ibid. num. 70. Tamen in causa finituum, qui dominis prædiorum ex locatione debentur, vel alijs ex aliqua causa, alia æstimatione recipi debet in eo, quo ipsi fructus valebant tempore, quo debebatur, & in eo loco, ubi soluendi erant, & per consequens quando loco & tempore oblatos noluit creditor accipere: sic enim debitor à futuris incommodis liberatur, arg. tex. in Lacceptam, C. de usuris, & ex his traditis à Menoch. de arbit. lib. 2. centur. 3. casu 132. à num. 1. Nec supernacua, sed utilis, & cum effectu erit Póponij sententia in d. § si per venditorem: habet liquidè effectum in eo, qui frumentum, aut oleum, aut vinum emit, nulla de pretio habita ad præsens conventionem, nec præfixa fructuum quantitate, ut contingere solet in illis, qui ad fructus comparandos anticipatas pecunias solvunt agricolis: nam tunc bene poterit debitor defalcare estimationem, si creditor nolit frumentum accipere, ut forsan spectet tempus, quo minoris vendatur in frumentum debitoris, cum periculum & commodum ad emptorem pertineat, etiam non dum sit ipsius rei traditione, nec solutio pretii, ut paulò ante phauli. De quo bene per Greg. in l. 27. tit. 5. p. 3. verb. *Mostrandegelo*, & Paul. in d. l. licet periculum, Paris. cons. 59. volum. 1. & alij per Did. à Couar. ubi sup. ac tunc æquè creditor, si plures vendantur fructus, minorem eorum partem: si autem minoris, maiorem quidem recipiet: nec per moram in recipiendo debitoris conditionem deteriore poterit efficere, & sic mora cuilibet, qui eam contrahat, non erit nociva, ut vulgata regula mora sua, de regul. iur.

Ex quo patet, quòd in casu domini prædiorum, cui fructus pro pensione debentur, cum species debeatur, omne

omne damnã, & lucram in ipsis contingens ad do-
minum creditorem spectabit, si nulla per colonum mo-
ra in dando facta est. Probat Bart. in l. 3 § in hac nu. 15.
ff. commodati. Sed quo pacto mora contrahatur, solũ
vt agatur superest. Plures casus, in quibus committat-
ur, retulit, & congesit Menoch. in d. tract. de arbitr.
lib. 2. cent. 3. casu 220. à num. 6. Sed quoad rem nostrã
attinet, solũm conducere potest illud, quod de iudicia-
li, aut extraiudiciali interpellatione solent in controuer-
siam adduci: nam per istam causam mora circa que-
stiones fructuum committitur, vt traditur in d. l. vinũ.
In quo ego semper sequutus sum cõmunem Doctorũ
traditionem, vt quis in mora etiam per extraiudicialẽ
interpellationem constituitur, ve in l. si sterilis § cum
per venditorem. ff. de act. empti. & in l. si ex legati. ff.
verbor. oblig. & ex alijs id asseuerat Accursius in l. vinum,
in glos. magna in princip. & ibi Socin. & Paul. Castrenf.
nu. 9. latẽ & copiose Ius. num. 15. & Greg. Lup. in d. l.
Part. 27. cit. 5 p. 5 verb. *Enjuzio*, qui licet in hoc res de-
rit, aucipitem tamen cum traxit verbum illud ibi posi-
tum. *Enjuzio*, cum ibi nequaquam de hac interpella-
tione ageretur, nec hæc questio ibi decideretur, sed de
estimatione facienda tempore quo res in iudicio pe-
teretur: nam et si ibi per iudicialem interpellationem
quem in mora constitui textus innuat: quod etiam fi-
ri potest, vt tradit Menoch. vbi supra num. 25. non ta-
men extraiudicialem excludit quæ in iure admissa est,
quicquid dixerit Decius in d. l. vinum, contra quem
sunt multa iura à glossa, & DD. suprà allegata, & con-
tra quem ultra eos expendo text. in l. si fundum. C. de
rei vendic. vbi ad constituendum quem in mala fide
circa possessionem denuntiatio extraiudicialis sufficit.

Quem

211 Comment. pragmaticæ di

Quem textum sic intelligit Pinel. in Authent. nisi tricenale, nu. 14. in vers. ex quo sequitur. C. de bon. matern. & extrajudicialem interpellationem ad constituendum quemlibet in mora sufficere, per tex. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. obl. & in l. si pœnam, ff. quando dies legati cedat, pro regula constituit Socio. in reg. 191. & Rom. in sing. 429. iocipit, Ego dixi, Aut. Rub. in l. non solum. §. morte, num. 781. Purpur. in d. l. vinum. num. 31. Baber. in tract. de mora in l. par. à num. 1. Corneus in consi. 101. num. 19. vol. 1. Tiraquel. lib. 2. de rect. convent. §. 4. gl. 6. nu. 39. Bernard. in reg. 35. & non solum quando extrajudicialiter debitor interpellatur, ab eo mora committitur, sed etiam quando fecit, ne interpellaretur, ut probat Menoch. vbi supra, num. 12.

Summarium capitis quinti.

Qua alio pro fundi deterioratione domino eius compen-
sat, ubi §. de deterioratione ex defectu cultura multa
traduntur. num. 1 & num. 6.

Uti ut afferitur intellectus ad text. in l. pretextu. C. commo-
dati. & communis ab alijs improbatas defenditur. nu. 2.

An dominus prædij pro alio debito, quàm propensione in fru-

ctibus præferatur alijs creditoribus. num. 3.

An dominus fundi propriæ autoritatē possit fructus pro pen-
sione sibi debitos capere? num. 4.

Colonus quam habet actionem adversus dominum locatorem
ut sibi uti, & frui re locata absq. impedimento liceat, nu-
mero 5.

Quando sterilitas à colono allegatur, quid probandum ad
culturam agrorum maximè necessarium. num. 6.

AN

An dominus fundi pro deterioratione fructus habeat hypothecatos, anve illos propria autoritate possit capere? Cap. V.

FRequenter locatores conueniri de conductoribus solent, ex eo quod in re conducta male vertentur, & ob id aut ex re, quam conduxerunt, expelluntur, aut si fructuarius est, usufructus quidē merito priuator, vt probatur in l. quæro, §. inter locatorē, ff. locati, l. x. quissimum, §. fructuarius, ff. de usufructu sed ex illo verb. pragmaticę, ibi: *Persu rentia*, videtur decisa esse quæstio, quia si tanta deliberatione, & iuris sapientia adiectum verbum illud non foret, non leuem hæc quæstio difficultatem haberet: dominis enim non solum pro pensione sibi debita hæc actio hypothecaria conceditur, sed etiam pro deterioratione rei, quam locarunt, etsi de eo nil cautum sit, vt dixit Martianus in l. 2. ff. in quibus causis pignus, vel hypoth. tacitē contrahatur, vbi innecta, & illata non solum pro pensionibus, sed pro alio etiam interesse, tacitē obligata sunt, vt bene ibi auctorizat Bart. & communiter DD. & tex. in l. cū conductorē, C. de locato, & communiter à Doctoribus in d. §. item Seruiana. Quod vtilem habere effectū: nam si colonus per imperitiam cultorum, aut defectu culturę, aut aliās eius culpa prædia deteri pra. effecta sint, tenetur domino damnum rescire, vt in l. 1. C. de mancip. & colon. patr. & Sal. lib. 11. vbi id optimē tradit Ioann. de Plat. & Ant. Corset. in siog. verb. colonus, & sic quæritur, an, sicut dominus locator pro fructibus, & deterioratione prædij habet, tacitam hypothecam, ita etiam eādē pro alio diuerso debito, consequatur,

Comment. pragmatice

2
 sequatur, vel prælatio huius capituli pragmatice de-
 betur in omni debito, etiã ex alia ratione, quã expensione
 à colloquio sibi debita: Textus est in l. prætextu, C. cõmo-
 dati, qui hanc videtur decidere questionem, inquit e-
 nim, prætextu debiti cõmodatior retineri non posse,
 & ibi Salicet. Alberic Bald. & Jacob. de Butr per quem
 securè affirmavit Ias. in l. item quia, n. 1. ff. de pactis, &
 in l. si non sortem, §. si centū, ff. de cond. indeb. pro alio
 diverso debito non esse domino locatori inuecta, & il-
 lata sub tacita obligatione. Dinetiam tamẽ opinionem
 vetiorem, & quẽ planiori iure fulcitur, immò ut pro di-
 verso debito tam fructus tacite obligati, quàm reliqua
 inuecta, quẽ in eadem sunt obligatione, retineri pos-
 siat, existimo. Pro quo textus est expressus in l. unica,
 & per totum titulum, C. etiã ob chirographar pecu-
 niã pig. retin. posse, vbi pignus datum ob vnum debitū
 potest etiã pro alio chirographario tantūm retineri,
 ut notant ibi etiã Bald. & Salic. & propterea hãc, tã-
 quã vetiorem opinionem, ut pro alio diverso debito:
 quã pro pensione tacite hypothecata retineri possint,
 secuti sunt viri egregij, Bart. in l. solutum, §. solutam,
 num. fin. ff. de pign. act. Ang. in d. §. item Seruiana, n. 6.
 & ibi Minling. num. 20. Sed acutissimè ingenij vir Fer-
 din. de Mend. lib. 2. dist. iur. civil. c. 5. n. 4. elegantissimam
 offert solutionem ad text. in d. l. prætextu, ut ibi libo-
 ratum commodantis equum non foret, si onus reten-
 tionis pro alio debito respondere, secus verò quan-
 do per creditorem locatorem beneficium in conducto-
 rem confertur. Quẽ ratio subtilis est, & urbanitati cõ-
 moda. Sed alia efficacior solutio tradi solet, & quẽ irre-
 fragabilis esse videtur, tãquã naturæ contractus con-
 sona, ut in d. l. prætextu nulla possessio in accipiente per
 com.

commodatorem sit translata ex natura contractus, ut dicit Iuris Consultus Pomponius in l. rei commodatæ, ff. commodati. Et sic quia res peruenit ad retinere volentem ex tali causa, ex qua patet, noluisse tradentem ius in ea constituere, ut in d. l. prætextu dicunt Alber. & Jacob. de But. quos sequitur Greg. Lop. in l. fin. tit. 2 p. 5. in verb. *Deprenda*, & sic habes, quod fructus non tantum pro pensione, sed etiam pro alio diuerso debito retineri possint.

Cæterum ut sicuti pro pensione domino debita, ita pro alio debito diuerso ius prælationis in fructibus prædiorum competat, nequaquam dicendum est, cum præter quā solum pro pensione id concedi, pragmatica constituerit, ibi, *Por su renta*, nihilominus id peripicuum est ex eo, quod esset in præiudicium creditorum anterioris temporis, & in detrimentum alicuius privilegij iure cōpetentis: vnde cum in hac lege decisum nō extet, ex dispositione iuris communis id erit definiendum. Nec aliquid hæc lex in prælatione pro diuerso debito operari potest, cum mens & verba defecerint, ut in l. 4 §. quoties. ff. de damno infecto. Et quia dominium in fructibus pro pensione tantum debita dominis prædiorum competere probauit supra in cap. t. huius lib. 3. ex §. fructibus, cum similibus ibi citatis, & ad casum non expressum dispositionem istam extendi, nec ratio ipsi suadet, nec præcitata iura patiuntur, & sic ad alia ad hanc rem spectantia deueniam. Et primo, an dominus fundi propria autoritate possit fructus pro pensione sibi debitos capere longum esset disputare, nisi veritas, quā intendendo, hac breui distinctione elucetere posset: aut enim fructus in ea causa sunt, ut faciliē dñs prædiorum usq; conductoris facti, & traditione possit retinere eos, & tunc

o 2. Cōment. pragmaticæ tñi

& tunc propria autoritate capere posse non ambigo, per tex. in l. est differentia. §. in quib. caus. pign. vel hypothec. tacite contr. & in l. vti que. ff. de damno infecto, prout in simili de illatis & iunctis in domum, ut propria possint autoritate capi pro pensione, reouerant Bart. in dict. l. est differentia, per d. l. vti que, & Linculino. ff. de damno infecto. vbi quando pētio non soluitur, dominus potest res inquilini includere: & Bart. sequuntur Ang. nu. 5. Faber num. 8. in d. §. itē Seruiana. Quod cum procedat in iunctis, in fructibus etiam procedere debet, qui in eadē utpote obligatione sint, ut in d. l. in prædijs, immo fortiori vinculo fructus, quā iuncta obligantur, ut in l. si in lege. §. si colonus, ff. locati, vbi iuncta non obligantur in casu secundi conductoris: & tamen fructus in causa pignoris manent, ut dicitur Iulius Paulus. Et hoc verissimum esse existimo, ex eo quod iura illa retineri expressè permittant, ut ex eis constat. & ex autoritate Bart. & sequacium, qui in hac re facillè non deciperentur, ut comminiscitur Ferdin. de Mead. vbi supra dict. c. 5. §. 3. num. 5. cū seq. Et quis in hoc casu fructuum potiori iure procedat, vbi dominum pro quantitate pensionis in fructibus competit, ut in d. §. singulis cum similibus sæpè citatis. Aut enim fructus in ea causa sunt. ut absq. traditione, & facto conductoris capi non possint, & tunc officio iudicis eos peti oportere crediderim, ex text. in l. extat. ff. de eo quod metus causa. ibi: *Fis itia est, quoties quod quis sibi deberi putat, non per iudicem reposcit*, & tex. in l. si quis in tantam, cū similibus C. Vnde vi. Et in hoc casu Ferdin. de Mead. sententia procedere potest, ne rixæ, & discordiæ oriantur, ut in l. non est verissimile, in princ. ff. de eo quod metus causa, & ibi Bart. num. 3. vbi ait, quod

quod quādo quis dubitat, sibi posse inferri vim, potest implorare officium iudicis, vt prohibeat vim inferri, & Bald. in l. si super possessione. C. de transact. & in l. ordinarij. C. de reind. & in l. vis eius. C. de probat. & text. in l. xquisimom. ff. de vsufr. *Cur enim* (inquit ibi Iulianus) *ad arma, & rixam venire patietur praetor, quos sua potest iurisdictione componere?*

Secundò aduerto, conductori competere actionem ex conductione, per quam potest cogere locatorem ita facere, vt frui liceat re locata, text. io l. ex conducto, in princ. & in §. si vi tempestatis, in fin. ff. locati: & quando iniusto locatōris facto conductor re locata impeditur vti, ad totale interesse potest agere contra locatorem, vt io l. si vno, vers. vbi cūq; ff. eodem tit. Sed si facto tertij impeditur vti, tunc aut tale actum tertij est iustum, aut iniustum: si iustum est, aut locator potuit circa hoc providere, & non prouidit, & ad totale interesse tenetur. l. si merces. §. si vicino. ff. eod. tit. aut locator non potuit providere, & tunc sic mercedis remissio, vt in l. si fundus, eod. tit. Si autem factum tertij iniustum est, & prouenit, seu accidit, mediante culpa ipsius locatoris, vel aliter sine culpa, cui conductor resistere nō potest: & tunc etiam remissio mercedis fit, vt in dict. l. ex conducto. §. si vi tempestatis, & in d. l. merces. §. culpa, tradit Bart. in l. si vno. §. item cum quidā, io l. memb. princip. ff. eod. tit. refert; & sequitur Lud. Rom. in cōsilijs. 178. no. 1. incipit, Pro decisione casus. Et quid iuris, quando superueniat impedimentū vel belli, vel pestis, vel aliud simile, cōsultio Menoc. de arb. lib. 2. cōt. §. casu 440. à nu. 1. & 2. vbi ex pluribus ibi relatis, tenet faciendam esse remissionem, quando iustū subest impedimentū, qui io domo loquitur conducta, nō tantū ad conductoris vsum, sed ad aliud: & videndus est text.

X qui

Comment. pragmaticæ

qui supra relata verè, & distinctè prosequitur in l. 21. tit. 8. p. 1. & ibi Greg. noster in gl. 1. & 2. & in reliquis, & in l. 22. eod. tit. & p. verb. *Huysse*, ubi polehrè limitat.

6 Tertiò, meum nõ erit de sterilitate, & pecoria tẽpo-
rũ agece, ob quã pensionis remissio fieri solet, quia vi-
tra institutũ esset diuagari, & maxime cũ id afficim, &
ad amussim Doctores pertractauerint in l. licet. C. de
locato, & in c. propter sterilitatẽ, eod. tit. Menoch. de
arbit. lib. 2. cõtr. l. casu 76. à nu 1. cũ seq. Did. à Contr.
latè in lib. pract. quæst. c. 30. Greg. Lup. in l. 22. tit. 8. pat.
5. sed tãtũ illud adiciã, q. si quis ea de causa remissio-
nẽ pẽsionis obtinere desiderat, debet vtrique animad-
uertere, vt probet fundum eo anno rectè cultum fuisse,
& ea fuisse acta, quæ ad culturam necessaria fue-
runt, vt tradit Neuiranis in cõf. 90. num. 16. & Salic.
in l. si vno, col. 3. ff. locati, quos sequitur Menoch. ubi
sup. num. 6. aliter enim ex defectu culturæ provenire
erit intelligendum, quæ deteriora prædia solet effice-
re, & ad damna resarcienda tenetur eo casu colonus,
vt dixi in principio huius capituli, veluti si masẽ circa
istam terræ culturam versaretur, vel iua exfructuaret
in annis conductionis, quòd in sequentibus parum,
vt nihil fructus percipi posset, vt est glos. in l. penult.
ff. de usufru. leg. & in l. 1. & ibi Ioan. de Plat. C. de mã-
cip. & colon. lib. 1. r. vel si cultura extra commodum
tempus adhibita fuit, vt in l. si merces. §. conductor. ff.
locati: suis enim spatijs transeunt vniverfa sub Sole,
vt Ecclesiastes cap. 3. & refert Gregorius Lupus in l.
7. tit. 8. p. 5. verb. *Labrasse mal*, & in verb. *Saxones*: & ibi
text. regius qui circa id accuratissimè prouidet: nam &
dominus tenetur colono soluere meliorationis expen-
sas, & dominus borreorũ. §. in conducto, & l. penult. ff.

locati, & in l. 40. tit. 28. p. 3. & in l. 24. tit. 24. p. 5. & vtro-
biq; Greg. noster, & ego tradidi supra lib. 1. c. 15. num. 34
& 4.

Summarium capitis sexti.

Agricolarum lites citius, quàm aliorum in iudicio debent
expediri, quàm q̃, benè agricultura consultum esset, s̃
hisce temporibus obseruaretur. num. 1.

Ratione contractus quando quis conueniri possit, vel quando
erit facienda remissio, quid de agricolis statuitur, & in
quibus obligationibus. num. 2.

De agricola in loco contractus reperto dilucidè explanatur.
num. 3.

Quid autem in agricola viatore, seu advena, sit faciendum?
latè proponitur. num. 4.

De eo, qui tempore submissionis agricola non erat, & postea
agricultura ministerio inseruit. num. 5.

De agricola, qui se esse ciuem dixit ex loco, ubi ciuitatem nō
habebat, ut Regis correctori submitteretur. num. 6.

De eo, qui cum agricola esset, agricolam se esse negauit, & de
mutatione nominis nonnulla traduntur. num. 7. & num.
sequenti.

Quod per renunciationem fieri non potest, an per confes-
sionem efficiatur? num. 8.

De renuntiationibus fori, & submissionibus
agricolarum. Cap. VI.

Nouo alio remedio agriculturę prouidetur, ne vi-
delicet agricolę submissionibus factis, ab alto-
rius iurisdictionis iudicibus posthac ad iudicium ratio-
ne debitorū trabātur. Vnde iam notandū est, agricolas

pro nullo debito posse foro renunciare, aut alienæ pos-
se se submittere iurisdictioni, nisi correctori Regio pro-
pinqiori, aut in oppidis exemptis iudici iurisdictionis,
à qua oppida exempta sunt, inquit enim textus Regius,
*Que los dichos labradores por ninguna deuda que denan, pue-
dan renunciar su fuero, ni someterse a otro, sino fuere al Co-
rregidor realengo mas cercano, y en los lugares eximidos
al dela cabeça dela juridicion, donde se eximieron:* fuit e-
nim semper pro Reipublicæ utilitate constitutum, vt
non solum agricolæ dispēdiis litibus nō detinerētor,
verum etiam vt eorum controuersiz in iudicio citiūs,
quàm aliz, quæ fieri posset, celeritate expeditentur, vt
in authenrica de quēstore, in § volūptus autem, ver-
si quidem, collat. 6. ad eō vt mero quidem iudicantis
officio, nec postulante litigatore, dirimi contentiones
huiusmodi oporteat, vt tradunt Faber in l. mulierem,
C. si mancip. ita venierit, Specul. titul. de donat. in §. 1.
verf. priuata, & refert Reoat. de priuile. roff. lib. 3. l. p.
c. 1. in princ. vbi quā expediat, ius agricolæ summa-
tim, & celeritē reddi, multis autoritatibus compro-
batur. Si eōm iudices id curare debent, vt isti citiūs
expediantur, & ad opera rustica reuerti possint, vt in
l. 2. ff. de iund. & ibi glos. verb. tradare, ne eorū absen-
tia aliquid res agraria detrimētū capiat, vt in d. authen.
de quēstore, § si verō forsan, quantō magis cauēri de-
bet, ne ad longioqnas partes iudicio sistēdi causa vocē-
tur, & magnis versentur expēsis; & quod magis est, ab
agricultura amoueātur, cōtra text. cū similib. in sepē d.
l. colonos nūquā. C. de agri. & cels. lib. 11. In quo regu-
la iuris illæsa relinquitur, quæ præmittit, in cōtractibus
remissionem locū non habere, nec apud iudicē cōtra-
ctas quālibet conueniendū, nisi ibidē reperitur,

vt

vt in l. hares absens. §. si quis tutelam. ff. de iudicijs, tex. in c. Romana. §. contrahentes, de foro competen. lib. 6. Auendan. in responso 40. nu. 11. Couar. in pract. quæst. cap. 10. nu. 3. Quæ sane iuris dispositio vera est, & nisi renuntiatione fori eluderetur, in praxi, forē subusq; cōtentionibus vigeret: sed ad eam hæc passim perisima limitatio assignatur, vt qui fori priuilegio renuntiauerit, contractusq; iudici se submiserit, possit utiq; ad forū contractus iure optimo remitti, vt est glos. verbi pro non dato, in l. i. ff. si quis inius voc. non ierit: quæ glossa celebratissima est, & cōmuniter recepta, vt dicunt in d. §. si quis tutelā, Paul. Castr. n. 8. & Jac. de Vel. in d. §. cōtrahētes, nu. 93 in fin. & Panorm. in c. fin. nu. 37. de foro cōpet. & ibi Felin. nu. 22. & alij, quos retulit Couar. vbi sup. tit. 5. & Mont. in 2. comp. verb. remittantur, in prima limit. & text. de iure regni in l. 20. tit. 21. lib. 4. non. Comp. & ibi nouissimè Azcuedo nu. 14. & 15. Sed per præsentis pragmaticæ quartam constitutionem in personis agricolarum limitatū est, vt ipsi solū possint foro renuntiantes correctori regio propinquiore, aut iudici iurisdictioni, à qua oppida, vbi degūt, sunt exempta, se submittere. Cæterū in omnibus alijs casibus eorum sunt prohibitz fori renuntiationes, vt ibi declaratum extat. Nec existimes in contractibus solum procedere, vt definit Iurisconsultus in l. Labeo la 2. §. cōtractū. ff. de verb. sig. scilicet contractū esse vltro, citroq; obligatoriū: nā in omnib⁹ generaliter, etiā quæsi contractibus, promissionibus, & qual bet etiam obligatione est intelligēdū. Quæ omnia obligatoria pacta largo modo contractus sanē dici possunt, vt in l. omnem obligationē. ff. de iudicijs, & in l. cōtract⁹. C. de fid. inst. L. hares absens. §. 1. de iudicijs, Panorm. in specie notat

1. Comment. pragmaticæ

in d. cap. fin. num. 29. de for. comp. & Ia. de Velin d. §. contrahentes, num. 7. Iaf. post Ang. in §. omnium, instit. de act. num. 47. & omnia hæc videtur comprehendere pragmatica ibi, *Per nunguna denda*, quæ cūm generaliter loquatur in omnibus, ex quibus agricolam debitorem esse contigerit, accipienda erit ex l. non distinguemus. ff. de arbitris.

3 Quid autem si agricola reperitur in loco, vbi contraxit: tunc enim quia cessat ratio remissionis, nec ex longinqua parte trahitur ad iudiciū, nec ex causa renū-
tiationis, aut submissionis id fit, sed ex alia iuris speciali dispositione existimo ibi, vbi contraxit, & repertus est, conveniendum, nec id nostra pragmatica prohibet, cū iure statutum sit, ut quis vbi contraxit, & repertus est, conveniri possit, tex. in d. l. hæres absēs. ibi, *Si ibi inveniat*, in princ. ff. end. ex. de iud. & Panor. in d. c. fin. de foro cōp. 3. nu. 29. Geminianus io d. §. cōtrahētes, num. 1. Velouis. nu. 68. I. son in l. 1. n. 4. ff. de eo, quod certo lo-
co, & Did. de Couatr. in d. cap. :o. pract. quæst. nu. 3. & Azeced. vbi sup. num. : 2. 13 & 14. nam cūm hæc pra-
guatica solum renuntiationem, & submissionem co-
rum prohibeat extra casus in ea cōtētos: igitur quod præter talem submissionē evenit, sed alio iure speciali prohibere non videtur: quia quod correctorium est iuris communis corrigens in vno, non debet extēdi ad aliud, per tex. in l. servū m. r. ff. de hæred. instit. Bacc. in cons. 76. incipit, *Parer filio suo*, & Alex. in consil. 54. in casu, de quo quæritur. n. 3. lib. 7. & ex alijs, quæ ad cō-
probationē quæstionis, ut filia prohibita meliorari in cōtractu inter vivos in testamēto cō phibeatur, adducit Baccius in tract. de non melio. dot. rat. fil. c. 10. à nu. 20. cū seq. præsertim cū in casu, in quo agricola reperitur,
&

& idest in loco contractus; res agraria non paratur detrimentum; & sic cessat publicę utilitatis ratio, quę aliàs extensioem fieri permetteret.

Quod quidē limitandū erit, nisi agricola cōtrahens viator esset, & ea ratione potius, quā alia ibi reperitur, nam frequenter agricolę alio laborandi, seu necel-
saria ad laborem preparandi causa migrant, aut quia maius stipeodiū laboris in alijs locis lucrantur, aut quia metis, quę alibi finita est, tardius alibi secundum qualitatē terrę solet expediri; nam quicquid viator cōtrahit, ratio cōtractus nō cōuenit in loco, vbi tūquam viator contraxit: text. est iuncta glos. verb. responde-
re, in dict. cap. Romana. §. nec etiam, de foro compet. lib. 6. & notat ibi Domin. n. 4 Panormit. in d. capit. fin. num. 33. text. in d. l. heres absens, §. proinde, & ibi Accursius verb. profecturum, & Bart. ibi num. 2. & erit sublimitandum, quando iste agricola viator veluti qui, libet aduena statim ibi soluere non promisit: nam tunc creditor eius domicilium sequi debet, vt innuit Vlpianus in d. l. heres, ibi: *Sed domicilium eius sequi*: aliàs enim si soluere ibi tacitè, vel expresse se obligauit, aut aliquomodo id colligitur, ibi omninō conueniri poterit, & vt suspectus, & fugitiuus capi, & detineri, vt annotauit ibi Paulus Castrensis. nu. 14. Bart. num. 1. vers. quid ergo dicemus: quem sequitur Panor. in d. c. si nu. 33. vers. secunda limitatio, cum eleganter traditis, & intellectis à Rod. Suarez in l. 2. titulo 3. *Delos emplaçamientos*, lib. 2. fori in §. vlt. rursus nota istum, numero 56 & 7. Nam itidem si viator ibi soluere promisit, aut aliquam rem tradere, si id opere nō adimpleat, quid, precor, est, nisi ad eum f. Meret quod vtrūq; non est permittendum; ex l. 1. cum vulgaris, ff. de p. etis. Quę omnia faciliora

Comment. pragmaticæ 71

sunt ex his, quæ Bartol. & Panormit. vbi supra referunt, nempe, vt quando contrahens viatorem illum, cum quo contraxit, esse ignorabat, possit illum ibi conuenire, & quod præsumitur tunc ignorasse, si ibi stationes, aut officium habeat, secus verò si illum viatorem esse sciebat: nam tunc eius domicilium sequi debet in his, quæ statim ad implementum contractus non sunt faciendæ: & in hoc casu existimo non solum agricolam, seu quemuis alium non posse in loco contractus conueniri, cum creditor sibi imputare debeat, qui cum aduena contraxit, præsertim cum agricola ex sua non debeat iurisdictione extrahi, vt habetur hic: & qui cum eo contrahit, eius debeat immunitatē obseruare, ac id sibi imputandum sit, ex quo eius conditionis ignarus contrahit, per textum in l. penultima. ff. ad Sen. Conf. Maced. & in gloss. verb. ætatis, in l. Titius, ff. de fideius. & in l. qui cum alto, & ibi optimè per Decium, & DD. ff. de reg. iur. Alexand. in conf. 119. n. 13. vol. 2. & in conf. 66. vol. 3. Velou. in d. §. contrahentes, n. 69. Tiraq. in tract. de re tract. conuen. §. I. gloss. 6. n. 56. Et quamuis generaliter in omnibus viatoribus procedat ex eo, quod non cogitauerint, aut intenderint in contractos foro ex longinqua fortassis parte tractos conueniri posse, vt Bart. cum reliquis sensu vbi supra, sed quod in eorum domicilijs essent conueniendi. Tamen cum agricolæ foro renunciare non possint, etsi ibi contrahant, nequaquam in loco contractus conueniendi erunt, nisi forsam vbi Regius Prætor propinquior adest, aut in capite iurisdictionis oppidorum, quæ exempta sunt: nam tunc si expressè possunt se submittere, vt ex hoc quarto pragmaticæ capite constat, cur non etiam tacitè poterūt ex natura contractus: quia quando tacitū procedit per regulas iuris,

iuris, pat virtus est taciti & expressi, vt notatur in l. cū
quid. ff. si certum pet. Imol. & Alexan. in l. ex facto. §. si
quis rogatus. ff. ad Treb. l. 10 d. l. cum quid, in 2. l. cū.
n. 20. Et sic habes, quod contra agricolam viatorē non
fortitur quis forum ratione contractus, nisi res talis e-
rat, quæ verisimiliter emebatur, aut vende batur, vt ibi
solueretur statim, aut traderetur, vt dixi, & in rel. quis
vt viator contrahendo non fortitur forum, ad quæ cō-
ducunt tradita per Marianum Soc. in c. dilecti filij, io
col. 12. de foro comp. cuius limitationes reulit Bernar-
dus Diaz reg. 146. quarum secundū solum ad nostrum
casum adaptari potest. cū agricola non sic se submitte-
re possit, nisi in casu illius secundæ limitationis, quādo
videlicet sic contraxit, vt statim adimplere teneretur.

Non tñ deficiet fraus, prout hominum ingenij ad
eam proclive est: nā qui agricola non erat tēpore quo
foro renunciavit, & alterius iurisdictioni se submitte,
vt ante iuxta formā traditā in d. l. 10. tit. 2 l. lib. 4. Nouē
Comp. postea verò vt ab huiusmodi se eximat submit-
tione, ministerio agriculturæ se mancipare facile erit,
cū hoc privilegium, vt dixi, agricultoribus opere,
aut consilio, aut in agricultura alio modo existentibus
datum sit. Sed cū hominum fraudibus sit obuiandū,
vt in l. itaq; fullo cum sim, ff. de furtis, aliqua id cau-
tione prouideri, operæpretiū esse duxi. Primum enim
aduerto, vt creditor diligentem se exhibeat in inda-
ganda illius, cum quo contrahit, conditione, an vi-
delicet agricola sit, vel alterius homo conditionis: ali-
ter enim sibi imputet, si cū agricola sit, agricolam
non esse putabat, ex dicta l. qui cum alio, ff. de rego i-
lis iuris: facit textus in l. si ab arbitro. §. fin. ff. qui sa-
tisfacere cogantur: vbi quis non potest, vt pauperent